

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Навчально-методичний посібник

Освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти
ступеня бакалавр

на факультеті прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції)

Національного університету «Одеська юридична академія»,
галузь знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право»

м. Одеса
2023

**Рекомендовано до друку рішенням Навчально-методичної ради
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 4 від «5» травня 2023 року)**

Автори-укладачі:

Сафончик О.І., д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» - теми 1-4;

Матійко М.В., к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» - теми 5-7;

Фасій Богдан Володимирович, к.ю.н., доцент, в.о. декана факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» - тема – 8.

Рецензенти:

Діденко Л.В., доктор юридичних наук, доцент кафедри цивільного і господарського права та процесу Міжнародного гуманітарного університету;

Андронов І.В., доктор юридичних наук, професор кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія».

У навчально-методичному посібнику містяться матеріали, що відповідають вимогам навчальної дисципліни «Цивільне право: теорія та практика», які розроблені відповідно до навчальної програми для підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр за спеціальністю 081 «Право». Посібник містить програму навчальної дисципліни з методичними вказівками по кожній темі, плани практичних занять, питання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти. У посібнику наведено перелік рекомендованої літератури, яка може бути використана при підготовці до практичних занять, заліку.

Розрахований на здобувачів юридичної освіти та науково-педагогічних працівників юридичних навчальних закладів.

ВСТУП

Цивільне право є однією з профілюючих фундаментальних навчальних дисциплін юридичних вищих навчальних закладів. Навчальний курс «Цивільне право: теорія та практика» спрямований на отримання і поглиблення знань студентів з теоретичних питань сучасної цивілістики та практики застосування чинного цивільного законодавства. Охоплюючи величезну кількість суспільних відносин у сучасний період ця галузь розвивається швидко і динамічно. Цивільне право – це галузь права з якою в незалежності від сфери діяльності зустрічається в житті майже кожна людина. Зазначене актуалізує теоретичні розробки сфери цивільного права у сучасній юриспруденції та виводить на визначні позиції дослідження практичного застосування норм цивільного права, піднімаючи важливу теоретичну проблематику пошуку компромісів між догмою, філософією та соціологією права, що у практичній сфері має втілюватися у правотворчій та правозастосовчій діяльності. Про це свідчить не тільки безперервне прийняття нових законодавчих актів з метою оптимізації врегулювання цивільних відносин, а і поширена практика правозастосування норм цивільного законодавства з метою регулювання і захисту цивільних прав.

Безумовне зростання соціальної цінності цивільного права, що являє собою максимальне втілення ідей приватного права на національному рівні свідчить про його значення як важливого елемента загальної культури людини, атрибуту цивілізованого суспільства і держави, у зв'язку з чим не випадково відчувається велика потреба в підготовці фахівців саме в сфері цивільного права. Цим пояснюється і величезний інтерес до цивільного права з боку здобувачів освіти, значна частина яких бажає спеціалізуватися по напрямках кафедр цивілістичного профілю.

Частина перша курсу «Цивільне право: теорія та практика» передбачає звернення до актуальних проблем теорії і практики загальних положень цивільного права, речевого права, права інтелектуальної власності, зобов'язального права, спадкового права.

Навчально-методичний посібник з курсу «Цивільне право: теорія та практика» підготовлений з врахуванням положень Цивільного кодексу України і призначається для підготовки фахівців за спеціальністю «081 Право». В процесі викладання зазначеної дисципліни та її самостійного вивчення студентами вирішуються наступні задачі:

- відпрацювання навичок застосування в практичній діяльності отриманих знань з актуальних питань теорії і практики цивільного права до рішення конкретних задач в сфері цивільних відносин;
- засвоєння теоретичних положень актуальних питань науки цивільного права та норм цивільного законодавства.

Після вивчення дисципліни студент повинен знати:

- загальні положення щодо актуальних питань теорії і практики цивільного права та цивільного законодавства;
- положення щодо актуальних питань теорії і практики речевого права;
- положення щодо актуальних питань теорії і практики права інтелектуальної власності;

- положення щодо актуальних питань теорії і практики зобов'язального права;
- положення щодо актуальних питань теорії і практики спадкового права;
- аналізувати особливості правового регулювання окремих інститутів цивільного права;
- визначати поняття та особливості окремих видів цивільних відносин;
- застосовувати норми цивільного права в процесі роботи за юридичною спеціальністю тощо;

ознайомитися:

з практикою застосування цивільного законодавства судами, прокуратурою; з перспективами та основними напрямками подальшого розвитку цивільного права України.

В разі підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр засвоєні з дисципліни знання мають бути базою для опанування методами взаємодії з усіма галузями правової системи.

Даний навчально-методичний посібник визначає нормативний зміст навчання з дисципліни, встановлює обсяг та рівень засвоєння знань за видами навчальних занять та самостійної роботи згідно вимогам освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів.

Основними видами навчальних занять з курсу «Цивільне право: теорія та практика» є лекції, практичні заняття, передбачається також самостійна робота студентів.

Підсумковою формою контролю є залік (7 семестр).

Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Тема	Лекційні заняття (год.)		Практичні заняття (год.)		Самостійна робота (год.)	
		очна	заочна	очна	заочна	очна	заочна
1.	Сучасні проблеми теорії і практики цивільного права: загальні положення	2	-	2	-	5	-
2.	Сучасні аспекти теорії і практики права власності	2	-	2	-	10	-
3.	Сучасні аспекти теорії і практики прав на чужі речі	-	-	2	-	10	-
4.	Актуальні аспекти теорії і практики права інтелектуальної власності	2	-	2	-	5	-
5.	Сучасні аспекти теорії і практики загальних положень зобов'язального права.	2	-	2	-	5	-
6.	Сучасні аспекти теорії і практики договірної права	2	-	2	-	10	-
7.	Актуальні аспекти теорії і практики зобов'язань з односторонніх дій та зобов'язань із заподіяння шкоди.	2	-	2	-	10	-
8.	Сучасні проблеми теорії і практики спадкового права	2	-	2	-	5	-
Всього за н.р.:		14	-	16	-	60	-

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Сучасні проблеми теорії і практики цивільного права: загальні положення

1. Кодифікація та рекодифікація цивільного законодавства в Україні: досвід і перспективи
2. Суб'єкти цивільних правовідносин і сучасна концепція оновлення Цивільного кодексу України.
3. Об'єкти цивільних правовідносин: актуальні питання теорії і практики.
4. Сучасні проблеми теорії і практики підстав виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.
5. Актуальні питання теорії і практики регулювання та охорони особистих немайнових прав.
6. Цивільне право і IT-сфера: теорія і практика взаємовпливу.
7. Сучасні аспекти теорії і практики цивільно-правового регулювання сфери спорту.

Тема 2. Сучасні аспекти теорії і практики права власності

1. Поняття та види речових прав: сучасні проблеми теорії і практики.
2. Диференціація власності та права власності. Зміст права власності.
3. Первинні та вторинні способи виникнення права власності. Припинення права власності.
4. Право власності на землю: сучасні проблеми теорії і практики.
5. Право власності на житло: сучасні проблеми теорії і практики.
6. Актуальні проблеми теорії і практики права спільної часткової та спільної сумісної власності.
7. Актуальні проблеми теорії і практики захисту права власності.

Тема 3. Сучасні аспекти теорії і практики прав на чужі речі

1. Речові права на чуже майно: сучасні проблеми теорії і практики.
2. Сервітути: актуальні проблеми теорії і практики.
3. Актуальні проблеми теорії і практики володіння та права володіння.
4. Емфітевзис та суперфіцій: сучасні проблеми теорії і практики.
5. Актуальні проблеми теорії і практики похідних речевих прав.
6. Сучасні проблеми теорії і практики захисту прав на чужі речі.

Тема 4. Актуальні аспекти теорії і практики права інтелектуальної власності

1. Поняття інтелектуальної власності та права інтелектуальної власності: проблемні аспекти.
2. Поняття, об'єкти, суб'єкти та зміст авторського права: актуальні проблеми теорії і практики.

3. Сучасні проблеми авторського права на похідні твори. Актуальні аспекти теорії і практики співавторства.
4. Поняття, об'єкти, суб'єкти та зміст суміжних прав: актуальні аспекти теорії і практики.
5. Сучасні проблеми теорії і практики права промислової власності.
6. Право інтелектуальної власності на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, селекційні досягнення, раціоналізаторську пропозицію, на сорт рослин, породи тварин: актуальні аспекти теорії і практики.
7. Сучасні проблеми теорії і практики права інтелектуальної власності на торгівельну марку.
8. Сучасні проблеми теорії і практики права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

Тема 5. Сучасні аспекти теорії і практики загальних положень зобов'язального права.

1. Сучасні аспекти теорії і практики зобов'язальних правовідносин, поняття зобов'язань, диференціації зобов'язань, системи зобов'язального права.
2. Актуальні аспекти теорії і практики диференціації зобов'язань та системи зобов'язального права.
3. Актуальні аспекти теорії і практики зобов'язальних правовідносин та їх елементів.
4. Зміна зобов'язань, заміна осіб в зобов'язанні: сучасні аспекти теорії і практики.
5. Сучасні аспекти теорії і практики виконання зобов'язань та забезпечення виконання зобов'язань.
6. Речево-правові способи забезпечення виконання зобов'язань з огляду на сучасні проблеми теорії і практики забезпечення виконання зобов'язань.
7. Зобов'язально-правові способи забезпечення виконання зобов'язань з огляду на сучасні проблеми теорії і практики забезпечення виконання зобов'язань.

Тема 6. Сучасні аспекти теорії і практики договірного права

1. Сучасні аспекти теорії і практики визначення та диференціації цивільно-правових договорів.
2. Зміст договору, умови договору, форма договору: актуальні проблеми теорії і практики.
3. Сучасні аспекти теорії і практики укладення, виконання, зміна та припинення договорів.
4. Договори про передачу майна у власність (договори купівлі-продажу та його різновиди, договори дарування, ренти, довічного утримання): сучасні проблеми теорії і практики.
5. Договори про надання майна в тимчасове користування (договір найму та його різновиди, договори прокату, лізингу, позички): проблемні аспекти.

6. Договори про виконання робіт (договір підряду та його різновиди, договори на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт): сучасні проблеми теорії і практики.
7. Договори про надання послуг (загальні положення про надання послуг, договори перевезення, транспортного експедирування, зберігання, страхування, доручення, комісії, управління майном, позики, договори про надання банківських послуг, розрахунки в цивільних відносинах): проблеми теорії і практики.
8. Договори, спрямовані на досягнення спільної мети: сучасні проблеми теорії і практики.

Тема 7. Актуальні аспекти теорії і практики зобов'язань з односторонніх дій та зобов'язань із заподіяння шкоди.

1. Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу та з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу: сучасні проблеми теорії і практики.
2. Актуальні аспекти теорії і практики зобов'язань із учинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення та зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи.
3. Сучасні аспекти теорії і практики зобов'язань зобов'язань, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи та зобов'язань, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи.
4. Зобов'язання з відшкодування шкоди: сучасні проблеми теорії і практики.
5. Актуальні аспекти теорії і практики відшкодування шкоди, завданої малолітньою, неповнолітньою, недієздатною та обмежено дієздатною особою.
6. Сучасні аспекти теорії і практики відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки та внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки.
7. Зобов'язання у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави: сучасні проблеми теорії і практики.

Тема 8. Сучасні проблеми теорії і практики спадкового права

1. Спадкові відносини, принципи та основні поняття спадкового права, спадкування окремих видів майна: сучасні проблеми теорії і практики.
2. Актуальні аспекти теорії і практики спадкування за заповітом, диференціації заповітів, право на обов'язкову частку у спадщині, заповідального відказу.
3. Сучасні аспекти теорії і практики спадкування за законом.
4. Актуальні аспекти теорії і практики прийняття спадщини, відмови від спадщини, відумерлості спадщини.
5. Виконання заповіту: актуальні аспекти теорії і практики
6. Поняття, зміст, порядок укладення, предмет та сторони спадкового договору: сучасні проблеми теорії і практики.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Сучасні проблеми теорії і практики цивільного права: загальні положення

При підготовці цієї теми студенти мають розуміти, що цивільне право – це сукупність концепції, ідей (принципів) та правових норм, що встановлюють на засадах диспозитивності, юридичної рівності та ініціативи сторін, підстави придбання та порядок реалізації й захисту прав та обов'язків фізичними та юридичними особами, а також соціальними утвореннями, що виступають, як суб'єкти немайнових та майнових (цивільних) відносин, з метою задоволення матеріальних і духовних потреб приватних осіб та захисту їх інтересів.

Цивільне право є проявом приватного права на рівні національних правових систем, виступаючи тут як галузь національного права.

Концепція цивільного права України формується на основі європейських уявлень про приватне право, що ґрунтується на рецепції римського приватного права, яке є першоджерелом більшості західних кодифікацій, з коригуванням відповідно до національних уявлень про окремі інститути.

Головні риси концепції цивільного (приватного) права України у сучасному його розумінні виглядають таким чином:

1. Цивільне право України за своєю сутністю є приватним правом, що охоплює всі відносини за участю приватної особи – як майнові, так і немайнові.
2. «Приватна особа» є основною категорією цивільного (приватного) права. На захист прав такої особи спрямовані всі інститути цивільного права.
3. Усі особи, та інші учасники цивільних відносин є рівними у даних відносинах.
4. Цивільне право України виходить з можливості всебічної цивільно-правової охорони немайнових відносин.
5. Ядром цивільного права України є Цивільний кодекс, котрий за своєю сутністю є кодексом приватного права і призначений регулювати всю сукупність відносин у даній сфері.
6. При регулюванні цивільних відносин використовуються як приватноправові, так і публічно-правові засоби.
7. У визначенні засобів цивільно-правового регулювання перевага надається договорам перед актами законодавства.

Цивільне законодавство – це система правових форм, у яких виражаються норми, що регулюють цивільні відносини. В залежності від юридичної сили сформовано таку ієрархічну систему, до якої входить Конституція України, договори суб'єктів цивільного права, укладені на підставі і на розвиток положень Конституції України, закони України та ратифіковані міжнародні договори у галузі цивільного права, підзаконні нормативні акти, звичаї.

Існують також інші класифікації, серед яких заснована на главі 1 ЦК України та в залежності від суб'єкта, що створив норму цивільного законодавства.

При підготовці цієї теми, студентам слід звернути увагу на співвідношення категорій «закон» і «законодавство», з'ясовуючи, чи стосується поняття «законодавство» тільки законів, чи ним охоплюються також і підзаконні акти загально нормативного характеру.

Цивільні правовідносини можуть бути визначені як цивільні відносини, врегульовані або визнані нормами цивільного права.

Разом із тим, можливе і більш точне визначення, яке може виглядати таким чином: цивільні правовідносини – це правовий зв'язок, що ґрунтується на нормах цивільного права, між юридично рівними учасниками цивільних відносин.

Цивільне правове відношення являє собою складну правову категорію, що складається з трьох обов'язкових елементів:

- 1) суб'єктів,
- 2) об'єкта,
- 3) змісту.

Цивільні права та обов'язки виникають із дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства, а також із дій осіб, що не передбачені цими актами, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки. Акти цивільного законодавства України не містять якоїсь чіткої класифікації юридичних фактів за тими чи іншими ознаками. Не вказані в них і критерії для таких класифікацій.

Натомість частина. 2 ст. 11 ЦК України містить достатньо традиційний приблизний перелік юридичних фактів.

Відповідно до цієї норми підставами виникнення цивільних прав та обов'язків є:

- 1) договори та інші правочини;
- 2) створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності;
- 3) завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі;
- 4) інші юридичні факти.

При цьому поняття «інші юридичні факти» охоплює такі різні категорії як правомірні дії (оголошення конкурсу, рятування, ведення чужих справ тощо), неправомірні дії (безпідставне збагачення, створення небезпеки тощо). Тому слід мати на увазі, що перелік підстав виникнення цивільних прав і обов'язків є лише орієнтовним і доповнюється конкретними нормами ЦК України (глави про згадані вище випадки рятування, ведення справ іншої особи, безпідставне збагачення тощо). Крім того, підставами виникнення цивільних прав і обов'язків можуть бути юридичні факти, котрі взагалі не згадані у ЦК України.

Питання до теми:

1. Кодифікація та рекодифікація цивільного законодавства в Україні: досвід і перспективи

2. Суб'єкти цивільних правовідносин і сучасна концепція оновлення Цивільного кодексу України.
3. Об'єкти цивільних правовідносин: актуальні питання теорії і практики.
4. Сучасні проблеми теорії і практики підстав виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.
5. Актуальні питання теорії і практики регулювання та охорони особистих немайнових прав.
6. Цивільне право і IT-сфера: теорія і практика взаємовпливу.
7. Сучасні аспекти теорії і практики цивільно-правового регулювання сфери спорту.

Теми рефератів:

1. Цивільне право і IT-сфера: теорія і практика взаємовпливу.
2. Сучасні аспекти теорії і практики цивільно-правового регулювання сфери спорту.
3. Правочини і IT-сфера: актуальні проблеми теорії і практики.
4. Кодифікація та рекодифікація цивільного законодавства в Україні: досвід і перспективи
5. Інформаційна безпека: проблеми приватного права.

Задачі до теми:

Задача 1.

Кондратенку належить на праві приватної власності автомобіль.

Охарактеризуйте існуюче правовідношення, назвіть його суб'єктів. Що є об'єктом даного правовідношення? Які цивільні права та обов'язки складають його зміст?

Задача 2.

Левчук зняв квартиру, що належить на праві приватної власності Артеменку, строком на 1 рік.

Охарактеризуйте правовідношення, що виникло. Назвіть суб'єктів, об'єкт, зміст і підставу виникнення зазначеного правовідношення.

Задача 3.

Визнаний у встановленому законом порядку недієздатним громадянин Пасічник на протязі декількох місяців купував по одній кульковій ручці в день в одному й тому ж магазині. Призначена опікуном його дружина принесла до магазину всі придбані ручки і звернулася до директора магазину з вимогою повернути сплачені за них гроші.

Директор магазину відмовився виконувати вимоги дружини Пасічника, посилаючись на те, що Пасічник укладав дрібні побутові угоди, які будь-який громадянин вправі укладати самостійно.

Хто правий в цьому спорі?

Задача 4.

Херсонська філія Запорізького державного підприємства «Мотор» звернулася до банку з заявою про відкриття поточного рахунку. Банк відмовив

філії у відкриті рахунку у зв'язку з тим, що не було подано свідоцтво про державну реєстрацію філії та її статут. Чи обґрунтовані вимоги банку? На підставі яких документів діють філії та представництва юридичної особи?

Задача 5.

Лукашук придбав за договором купівлі-продажу житловий будинок. Через два місяці після продажу будинку попередній власник Бірюков звернувся до Лукашука з проханням передати шафу, яку він власноручно зробив в одній з кімнат. Лукашук відмовився це зробити, посилаючись на те, що шафа є невіддільною частиною будинку і неможливо демонтувати її без суттєвих пошкодження стін та стелі у кімнаті. Бірюков заперечував, що він продав будинок, а не шафу.

Вирішіть спір.

Задача 6.

Сивак з нагоди святкування шкільного випускного отримав від бабусі подарунок – відеокамеру. Через деякий час він спитав бабусю чи не буде вона заперечувати проти того, щоб він обміняв відеокамеру на ігрову приставку, яка належить його товаришу Кондратенко. Бабуся не заперечувала й письмово оформила свою згоду на укладання правочину. Обмін відбувся.

Батько Сивака дізнавшись про обмін, звернувся до Кондратенко з вимогою повернути відеокамеру і забрати приставку, оскільки він своєї згоди на обмін не давав.

Кондратенко відмовився і пояснив, що наскільки йому відомо, відеокамеру подарував Сиваку не батько, а бабуся, яка дала письмову згоду на укладання правочину. За таких обставин, як вважав Кондратенко, неповнолітній Сивакне потребує згоди батька на укладання правочину.

Хто правий у цьому спорі? Чи переміниться рішення, якщо мати Сивака дасть згоду на обмін по проханню бабусі?

Тема 2. Сучасні аспекти теорії і практики права власності

При підготовці цієї теми студенти мають розуміти, що у цивілістиці розрізняють право власності в об'єктивному і суб'єктивному сенсі.

Право власності в об'єктивному сенсі – це сукупність правових норм, що регулюють відносини власності і є юридичною підставою існування і реалізації права власності, котре належить певному суб'єкту, тобто, права власності в суб'єктивному сенсі.

Крім того, саме норми інституту права власності гарантують реальність права власності у суб'єктивному сенсі. Зокрема, ст. 321 ЦК України на розвиток положень ст. 13 Конституції України закріплює принцип непорушності права власності, вказуючи, що ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні. Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом.

Право власності в суб'єктивному сенсі – це право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб (ст. 316 ЦК України).

Іноді право власності в суб'єктивному сенсі визначають також як право особи володіти, користуватися і розпоряджатися річчю своєю владою і у власному інтересі.

Слід зазначити, що у останньому випадку має місце спроба визначення складного суб'єктивного права через його зміст (сукупність його елементів). Такий підхід загалом є можливим. Однак, навряд, чи можна його визнати надто вдалим, оскільки точне визначення головного поняття тут залежить від ретельності переліку другорядних ознак, котрі до того ж, у свою чергу, припускають їхнє тлумачення. Таким чином, утворюється надто складна конструкція, що, у кінцевому підсумку, зумовлює можливість помилок і розбіжностей у тлумаченні.

Тому більш вдалим здається легальне визначення права власності у частині 1 ст. 316 ЦК України, оскільки тут знаходить відображення сутність власності як вищої влади особи над річчю, що визнається іншими особами.

Традиційно зміст права власності розглядається як «тріада» правоможностей: володіння користування та розпорядження. Саме такий підхід закріплено у ст. 317 ЦК України, яка визначає зміст права власності. Правоможність володіння – це юридично забезпечена можливість господарського панування над річчю або можливість фактичного впливу на річ. Правоможність користування – це можливість експлуатації майна шляхом видобування його корисних властивостей, його споживання. Правоможність розпорядження припускає можливість власника визначати на свій розсуд фактичну та юридичну долю речі. Проте право власності, як і будь-яке суб'єктивне право включає в себе три правоможності: право на власну поведінку, право вимагати певної поведінки від зобов'язаних осіб, право звернення за захистом у випадку порушення чи оспорювання належного особі суб'єктивного права. Тому традиційна «тріада» правоможностей складає зміст лише права власника на власну поведінку. Крім того, перелік самих правоможностей, що входять до складу права власника на здійснення права власності на свій розсуд потребує уточнення.

Так, останнім часом висловлюються думки про те, що крім прав володіння, користування та розпорядження, до елементів змісту права власності слід відносити також правоможність управління власністю (майном) та правоможність отримання плодів та доходів, які є окремими правоможностями власника.

Прийнято вважати, що правоможність управління охоплюється правоможностями користування та розпорядження майном, але це не завжди так. Наприклад, господарське товариство може використовувати належне йому майно, передане його учасниками, як гарантію інтересів кредиторів, але не має права повного розпорядження цим майном, а також права використовувати його для власних потреб. На користь того висновку, що правоможність управління майном є окремою правоможністю власника слугує й передбачена законом можливість передачі майна у довірче управління або довірчу власність (ст. 1029 ЦК України). У такому випадку управителю чи довірчому власнику

надається можливість володіти, користуватися та розпоряджатися переданим в управління майном, проте правоможності користування та розпорядження тут набувають певної специфіки у зв'язку з тим, що управитель не може користуватися переданим йому майном для власних потреб, а повинен лише використовувати це майно на користь установника управління або визначеного останнім вигодонабувача (ст. 1033, 1034 ЦК України). Тобто фактично у цьому випадку йдеться про правоможність управління майном, яку здійснює довірчий управитель або довірчий власник з певною метою, яка визначається установником управління або довірчої власності.

Правоможність отримання плодів та доходів від речі, що належить власнику, розглядалась як окрема правоможність ще за часів римського приватного права (*jus fruendi*). У римському праві існували два терміни для позначення права користування: *jus utendi* – це право використовувати річ для задоволення своїх потреб та *jus fruendi* – право отримувати на свою користь плоди та доходи від речі. З часом такий підхід був переглянутий і зроблено висновок, що ця правоможність охоплюється правоможністю користування річчю. Проте це також не зовсім відповідає дійсності. Право отримувати плоди та доходи від речі можна віднести до правоможності користування лише у тому випадку, коли воно припускає безпосереднє використання речі власником для своїх потреб. Разом із тим, отримання плодів та доходів можливе і у випадку розпорядження річчю, коли правочин з розпорядження не тягне припинення права власності на річ, а пов'язаний з отриманням доходів від неї. Крім того, право на отримання плодів та доходів може бути передано іншим особам, тоді як право користування річчю може залишатись у власника (ст. 189 ЦК України). Знову ж таки, при встановленні довірчого управління майном, виникає питання про правоможність отримання плодів та доходів від речі, що знаходиться в управлінні, право на отримання яких належить установнику управління або вигодонабувачеві (ст. 1034 ЦК України). Все вказане свідчить на користь того, що правоможність отримання плодів та доходів слід розглядати як окрему правоможність власника.

Питання до теми:

1. Поняття та види речових прав: сучасні проблеми теорії і практики.
2. Диференціація власності та права власності. Зміст права власності.
3. Первинні та вторинні способи виникнення права власності. Припинення права власності.
4. Право власності на землю: сучасні проблеми теорії і практики.
5. Право власності на житло: сучасні проблеми теорії і практики.
6. Актуальні проблеми теорії і практики права спільної часткової та спільної сумісної власності.
7. Актуальні проблеми теорії і практики захисту права власності.

Теми рефератів:

1. Право власності на житло: сучасні проблеми теорії і практики.
2. Право власності на землю: сучасні проблеми теорії і практики.

3. Поняття та види речових прав: сучасні проблеми теорії і практики.
4. Актуальні проблеми теорії і практики захисту права власності.

Задачі до теми:

Задача 1.

Рикін звернувся за юридичною допомогою до адвоката. Він розповів, що згідно з рішенням районного суду за ним після розлучення визнано право власності на частину квартири. Однак відповідачка, його колишня дружина, посилаючись на те, що Рикін має інше житло, в якому проживає з іншою жінкою, втратив право власності на спірну частину квартири і тому вона змінила замки у вхідних дверях і немає наміру його впускати до спірної квартири.

Оцініть ситуацію і підготуйте відповідну заяву. Чи змінилася би ситуація якби квартира належала до державного житлового фонду, а за Рикіним було визнано право користування житловою площею?

Задача 2.

Сидоренко продав Мишину телевізор. За домовленістю сторін Мишин повинен був забрати телевізор через два дні. Вночі в квартирі Сидоренко трапилась пожежа в результаті якої згорів зазначений телевізор. Сидоренко відмовився повернути Мишину отриману за телевізор грошову суму посилаючись на те, що Мишин як власник телевізора несе ризик випадкової загибелі речі.

Мишин звернувся до суду.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача 3.

В період шлюбу Мирного та Мирної ними була придбана квартира за спільні кошти. Після розірвання шлюбу у 2020 році, сторони погодили умови користування квартирою та близько року у даній квартирі проживали разом. Однак постійні конфлікти із колишнім чоловіком змусили Мирну разом з неповнолітньою дочкою виїхати з квартири та орендувати собі інше житло.

В період відсутності Мирної, Мирний без її згоди вселив у однокімнатну квартиру свою мати Лісовську та співмешканку Терешкову.

Чи припиняє розірвання шлюбу право спільної сумісної власності? Як має діяти Мирна?

Тема 3. Сучасні аспекти теорії і практики прав на чужі речі

При підготовці цієї теми студенти мають розуміти, що права на чужі речі – це самостійні (але похідні від права власності) речові права, які надають особі, котра їх має, можливість безпосереднього користування певним майном для визначеної мети та у встановлених межах. Ознаки прав на чужі речі: 1) похідний від права власності характер; 2) абсолютний характер таких прав; 3) слідування „права за речами” (тобто, право на чужу річ пов’язане з певною річчю і без неї не існує. Зміна власника не є підставою для припинення суміжних речових прав); 4) надання суб’єкту суміжного речового права

переваги щодо суб'єктів зобов'язального права у реалізації права користування майном; 5) абсолютний захист прав на чужі речі. Права та інтереси особи, яка має речове право на чуже майно, захищаються у тому ж порядку (в тому числі й від власника майна), що й права власника цієї речі (ст. 396 ЦК).

Сервітут – це право обмеженого користування чужими речами (майном) з певною метою і у встановлених межах. Призначення сервітуту – дозволити суб'єкту сервітутного права користуватися природними властивостями речі, стосовно якої встановлено сервітут.

ЦК визнає існування двох видів сервітутів – земельних (або ж предіальних) та особистих (персональних). Підставою для поділу тут є спосіб визначення особи сервітуарія. Якщо сервітут встановлюється щодо визначеного майна в інтересах певної особи, то він є особистим (персональним). Якщо ж сервітут встановлюється щодо певного майна на користь власника (володільця) визначеного майна (але не конкретно визначеної особи), то він є земельним (предіальним).

Емфітевзисом є довгострокове, відчужуване та успадковуване речове право на чуже майно, яке полягає у наданні особі права володіння і користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб з метою отримання плодів та доходів від неї з обов'язком ефективно її використовувати відповідно до цільового призначення.

Суперфіцій – це довгострокове, відчужуване та успадковуване право користування земельною ділянкою, переданою оплатно чи безоплатно особі для будівництва та експлуатації на ній будівель та споруд, на які в останньої виникає право власності.

Як слідує з положень ЦК України під правом володіння чужим майном мається на увазі тільки те володіння, яке виникає на підставі договору з його власником або з інших підстав, встановлених законом (ст. 398 ЦК України). Іншими словами, це таке володіння, яке має під собою правову підставу або ж „титул”. Тому воно нерідко іменується також „титульним володінням”.

Разом з тим, у частині 3 ст. 397 ЦК України згадується фактичне володіння майном і зазначається, що воно вважається правомірним, якщо інше не впливає з закону або не встановлено рішенням суду. Отже виникає питання про співвідношення цих понять.

„Фактичне володіння” охоплює і ті ситуації, коли існує підстава встановлення володіння, і ті, коли відсутня будь-яка підстава для встановлення володіння або володільць не може довести наявності такої підстави. Встановлена ст. 397 ЦК презумпція правомірності фактичного володіння є не більше ніж припущенням, котре достатньо легко може бути спростоване доведенням факту відсутності законної підстави його придбання володільцем (тримачем).

Таким чином, співставлення зазначених вище норм глави 31 ЦК України дозволяє зробити висновок, що згідно концепції ЦК України з цього питання в ньому розрізняється „право володіння”, як вид прав на чужі речі, і “фактичне володіння”, як поняття, що позначає стан знаходження речі у якоїсь особи, що її тримає.

Звідси слідує, що поняття “право володіння” має стосуватися лише випадків законного володіння чужим майном, тобто такого, що має під собою достатню правову підставу.

Питання до теми:

1. Речові права на чуже майно: сучасні проблеми теорії і практики.
2. Сервітути: актуальні проблеми теорії і практики.
3. Актуальні проблеми теорії і практики володіння та права володіння.
4. Емфітевзис та суперфіцій: сучасні проблеми теорії і практики.
5. Актуальні проблеми теорії і практики похідних речевих прав.
6. Сучасні проблеми теорії і практики захисту прав на чужі речі.

Теми рефератів:

1. Актуальні проблеми теорії і практики володіння та права володіння.
2. Захисту прав на чужі речі: актуальні проблеми теорії і практики.
3. Поняття та види речових прав: сучасні проблеми теорії і практики.

Задачі до теми:

Задача 1.

Наймач житлового приміщення Аракчєєва незадовго до своєї смерті поселила і прописала на займану нею житлову площу Ватутіну (санітарку будинку ветеранів війни, куди була поміщена Аракчєєва за два місяці до смерті). Після смерті Аракчєєвої був пред'явлений позов про виселення Ватутіної, оскільки вона, не є членом сім'ї наймача, та не набула права на житлове приміщення.

Вирішить спір.

Задача 2.

Славський проживав в успадкованому будинку разом з колишніми членами своєї сім'ї. В зв'язку з переїздом на нове постійне місце проживання він продав будинок Луценко, при цьому в договорі питання про права проживаючих в будинку осіб ніяк не обговорювалися. Після укладення договору Славський виїхав з будинку. Інші ж особи відмовилися покинути будинок, мотивуючи свою відмову відсутністю іншого місця проживання.

Новий власник звернувся з позовом до означених осіб про звільнення будинку. Обґрунтовуючи свої вимоги позивач посилався на те, що якщо з будинку виїхав колишній власник, то члени сім'ї, до того ж колишні, тим більше повинні звільнити будинок.

Відповідачі заперечують проти позову і зазначають, що свого часу вселилися в будинок як члени сім'ї власника і тому зміна власника не тягне для них обов'язку звільнити будинок.

Вирішить справу. Чи зміниться рішення, якщо до укладення договору особи, які проживали в будинку, дали письмове зобов'язання щодо його звільнення, а потім від його виконання відмовилися.

Задача 3.

Між власниками земельних ділянок, що межують одна з одною виникнув спір щодо того, хто має право на збір плодів фруктових дерев, корні яких знаходяться на одній ділянці, а гілки з плодами схилиються на іншу ділянку. Власник ділянки на якій ростуть дерева, наполягав на тому, що право збору плодів належить йому, оскільки саме коріння забезпечує життя дерева. Власник сусідньої ділянки вважав, що його влада поширюється не тільки на поверхню земельної ділянки, а й на все інше, що знаходиться над цією поверхнею. До того ж плоди зріють саме завдяки сонячному промінню, що падають на його ділянку і він як власник не зобов'язаний впускати сусіда на свою ділянку для збору фруктів.

Як вирішити спір сусідів? Обґрунтуйте свою точку зору.

Задача 4.

Чубач мав в Мелітополі будинок на праві власності. Захворівши, він звернувся до свого давнього товариша Крилова, що жив одинаком в Тернополі, з пропозицією, щоб той приїхав, оселився у домі Чубача і допомагав йому хазяйнувати.

Крилова виконав це прохання і протягом двох років, аж до смерті Чубача, жив у останнього, доглядав за ним, вів спільне господарство.

Після смерті Чубача заповіту не залишилося, але спадкоємцем за законом мав стати повнолітній онук, що проживав у Пермі.

Оскільки Крилов не отримав ніяких повідомлень від цього онука, він зробив висновок про те, що той не бажає приймати спадщину і отже будинок переходить до нього – Крилова на праві власності.

Він зробив необхідний ремонт, перепланував за своїм розсудом будинок, виконав роботи по впорядкуванню присадибної ділянки, витративши на це біля двох тисяч гривень.

Але через деякий час в Мелітополі з'явився онук Чубача, котрий вступив у спадкові права, після чого звернувся з позовом до Крилова про звільнення будинку. Той, у свою чергу, висунув вимоги про визнання за ним права проживання у будинку, а крім того, – відшкодування витрат на ремонт і впорядкування останнього.

Як має бути вирішена справа?

Тема 4. Актуальні аспекти теорії і практики права інтелектуальної власності

При підготовці цієї теми студенти мають розуміти, що творчість — це цілеспрямована інтелектуальна діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю. Творча діяльність потребує значної концентрації як фізичних, так і моральних зусиль, тому вона, як правило, властива талановитим, розвинутим людям. Можливо з цієї причини у результаті творчої діяльності доволі часто створюються дуже цінні об'єкти. Рівень творчості,

винахідництва тієї чи іншої країни визначається рівнем розвитку нації, що у свою чергу суттєво позначається на економічному розвитку держави.

Згідно до ст. 41 Конституції України кожний має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Стаття 54 Конституції України гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, які виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Розрізняють різні види творчої діяльності — духовну і науково-технічну. З огляду на це у вітчизняній літературі об'єкти інтелектуальної власності поділяють на певні групи. Першу групу складають результати духовної творчості. Це об'єкти авторського і суміжних прав, до яких належать літературні та художні твори, комп'ютерні програми, компіляції даних (бази даних), виконання, фонограми, відеограми, програми (передачі) організацій мовлення. До другої групи належать результати науково-технічної творчості (об'єкти промислової власності), якими є винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, сорти рослин і породи тварин. Третю групу складають об'єкти, що не є результатами творчої діяльності у традиційному розумінні. Їх значення полягає у відмежуванні одних учасників ринкових відносин від інших, а також товарів і послуг, що вони ці учасники. Це група засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, до якої належать комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні позначення. Okремо стоять такі об'єкти інтелектуальної власності, як відкриття і комерційні таємниці.

Цивільний кодекс України у ст. 418 встановлює, що право інтелектуальної власності — це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений законодавством.

Право інтелектуальної власності складається з особистих немайнових і майнових прав. Особисті немайнові права невідчужувані від їх суб'єкта, — не можуть бути передані іншій особі, не переходять у спадщину. Вони не є об'єктом цивільного обороту.

Зміст майнових прав на окремі об'єкти інтелектуальної власності визначається Цивільним кодексом та іншими законами про інтелектуальну власність. Майнові права на об'єкти інтелектуальної власності визнаються товаром, вони є об'єктом цивільного обороту, можуть відчужуватися від їх суб'єкта, бути передані іншим особам, переходити у спадщину як за заповітом, так і за законом.

Питання до теми:

1. Поняття інтелектуальної власності та права інтелектуальної власності: проблемні аспекти.
2. Поняття, об'єкти, суб'єкти та зміст авторського права: актуальні проблеми теорії і практики.

3. Сучасні проблеми авторського права на похідні твори. Актуальні аспекти теорії і практики співавторства.
4. Поняття, об'єкти, суб'єкти та зміст суміжних прав: актуальні аспекти теорії і практики.
5. Сучасні проблеми теорії і практики права промислової власності.
6. Право інтелектуальної власності на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, селекційні досягнення, раціоналізаторську пропозицію, на сорт рослин, породу тварин: актуальні аспекти теорії і практики.
7. Сучасні проблеми теорії і практики права інтелектуальної власності на торгівельну марку.
8. Сучасні проблеми теорії і практики права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

Теми рефератів:

1. Актуальні проблеми теорії і практики проблеми теорії і практики права інтелектуальної власності на торгівельну марку.
2. Захист прав на інтелектуальної власності: актуальні проблеми теорії і практики проблеми теорії і практики
3. Колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав: актуальні проблеми теорії і практики.
4. Право інтелектуальної власності і ІТ-сфера: теорія і практика взаємовпливу.

Задачі до теми:

Задача 1.

Художник Маляренко, відпочиваючи в Будинку творчості, намалював картину, на якій зображено зимовий пейзаж. При цьому для малювання він використав полотно і фарби, що належали художнику Савченко, який на декілька днів по своїх справах виїхав з Будинку творчості. Дізнавшись, що на картину пішли його полотно та фарби він звернувся до Маляренка з вимогою передати картину йому. При цьому він пояснив, що давно мріяв мати в своїй колекції картину Маляренко — відомого пейзажиста і не хоче випускати щасливий випадок. За думкою Савченка, картина особливо удалася Маляренко, оскільки на неї витрачені фарби, які Савченко привіз з Італії і які були створені за рецептами старовинних майстрів. Працю Маляренка з написання картини Савченко згоден оплатити.

Маляренко з цим не погодився і в свою чергу погодився оплатити Савченко вартість полотна та фарб. Використання чужого полотна та фарб Маляренко пояснив тим, що приїхав у Будинок творчості „з порожніми руками”. Однак побачивши гарний зимовий пейзаж, він відчув творче натхнення і не утримався від спокуси намалювати картину. Оскільки Маляренко і Савченко домовитись між собою не змогли, вони звернулися до суду.

Яке рішення повинен винести суд? Обґрунтуйте свою точку зору.

Задача 2.

Після десяти років сумісного життя подружжя Смирнових розірвали шлюб. В судовому засіданні при розподілі сумісно нажитого майна Смирнова просила визнати за нею право на половину гонорару, який належить її чоловікові за видання його книги, яка була написана під час їх сумісного життя.

За думкою Смирнова, гонорар не можна вважати спільною сумісною власністю подружжя. Але Смирнова звернула увагу суду на статтю доктора юридичних наук, в якій говориться, що авторський гонорар стає сумісною власністю подружжя вже з моменту його нарахування, а не з моменту отримання одним з подружжя. Аналогічне роз'яснення дається в коментарі до статті Сімейного кодексу України. Більш того, їй відомо, що суд сусіднього району, розглядаючи таку ж справу, позов про розподіл нарахованого, але не отриманого гонорару задовольнив.

Чим повинен керуватися суд при прийнятті рішення по даній справі? Аргументуйте свою точку зору.

Задача 3.

Два Науково-дослідницьких інститути паралельно займалися розробкою сільськогосподарського прибору, за допомогою якого можливо було б досліджувати хворобу рослин. Через деякий час один НДІ створив зазначений прибор і почав його апробирувати. Другий НДІ також дістав успіху, але скористувавшись досвідним зразком першого НДІ, і отримав патент на винахід, наслідком чого стала заборона до використання першому НДІ свого прибору.

Чи є можливим отримання другим НДІ патенту? Дайте правову оцінку зазначеній ситуації.

Задача 4.

В процесі підготування підручника кожний автор повинен був написати окремий розділ. Пані Ставніченко підготувала розділ, що складався з дев'яти параграфів. Після видання книги друком вона виявила, що без домовленості з нею в розділ включений ще один параграф. У змісті поруч з її прізвищем стоїть прізвище Сідорука через кому, в зв'язку з чим складається уявлення про підготовку розділу двома авторами.

Який вид співавторства має місце в даному випадку? Від-новлення яких прав і в якому порядку може вимагати пані Ставніченко?

Задача 5.

Письменник Азімов написав роман. Після його смерті дружина дізналася, що роман перевиданий. Видавництво здійснило перевидання без згоди спадкоємців та виплати авторської вина-городи.

Чи повинно видавництво отримувати згоду спадкоємців? Чи мають спадкоємці автора будь-які права на твір?

Задача 6.

Пану Іванову експертиза відмовила у видачі патенту на промисловий зразок „Комплект меблів для холу”. Відмова обґрунтовувалася тим, що на дату прийняття заявки в журналі „Меблева промисловість” була надрукованою інформація про нові зразки вітчизняних меблів, запланованих до випуску і серед них містилося найменування „Комплект меблів для холу”. Крім того, експертиза зазначила, що у зв’язку з новим конструкторсько-художнім рішенням комплексу меблів, його тепер можна виготовлювати тільки руками.

Що слід розуміти під промисловим зразком? Яка форма охорони промислових зразків? Куди слід подавати заявку на промисловий зразок? Чи обґрунтованою є відмова у видачі патенту?

Тема 5. Сучасні аспекти теорії і практики загальних положень зобов’язального права.

При підготовці цієї теми студенти мають розуміти, що зобов’язання є одним із видів цивільно-правових відносин, яким притаманні свої характерні особливості, що дозволяє їх виокремлювати із загальної сукупності цивільних правовідносин, а також розмежовувати їх з речовими правовідносинами.

Згідно зі ст. 509 ЦК України, що закріплює легальне визначення поняття зобов’язань, ними визнаються правовідносини, в яких одна сторона (боржник) зобов’язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматись від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов’язку.

При визначенні видів зобов’язань слід виходити з множинності критеріїв їх класифікації. Так, в залежності від підстав виникнення, зобов’язання прийнято ділити на договірні та недоговірні; відносно від мети (спрямованості) зобов’язання поділяються на односторонні та взаємні (зустрічні або синалагматичні); залежно від характеру правового зв’язку між учасниками зобов’язань, вони можуть бути простими та складними; залежно від значення зобов’язань для його сторін розрізняють головні (основні) та додаткові (акцесорні) зобов’язання; залежно від пов’язаності зобов’язань з особистістю їх учасників, виділяють персоніфіковані та неперсоніфіковані зобов’язання; з точки зору визначеності змісту зобов’язання розрізняють зобов’язання з певним обсягом вимог і зобов’язання з невизначеним змістом; з точки зору визначеності предмета виконання виділяють зобов’язання з конкретним предметом виконання, альтернативні і факультативні.

Від класифікації зобов’язань як виду цивільних правовідносин необхідно відрізнити визначення системи зобов’язального права, що представляє підгалузь цивільного права. Таким чином, все зобов’язальне право може бути поділене на загальну та спеціальну частини. Загальна частина включає в себе

універсальні положення, що стосуються усіх видів зобов'язань, та загальні положення договірного права.

Всі правовідносини незалежно від галузевої приналежності складаються з трьох елементів: суб'єктів, об'єкта та змісту. Зобов'язальні правовідносини не є виключенням. При визначенні суб'єктів зобов'язання, якими є кредитор і боржник, слід звернути увагу на характеристику простих і складних, а також часткових, солідарних та субсидіарних зобов'язань. При характеристиці об'єкта зобов'язання слід пам'ятати, що поняття об'єкта та предмета зобов'язання відрізняються. Об'єкт – це певна поведінка його учасників, а предмет – це речі (майно), нематеріальні блага, відносно яких існує інтерес учасників цього правовідношення. Зміст, в свою чергу, складають право вимоги кредитора і відповідний цій вимозі обов'язок боржника.

Вивчаючи витання про зміну зобов'язань та заміну осіб в зобов'язанні, особливу увагу необхідно приділяти підставам, порядку та правовим наслідкам заміни кредитора або боржника. Особливу увагу слід приділити співвідношенню загального поняття заміни кредитора у зобов'язанні та цесії як передання кредитором своїх прав іншій особі за правочином.

При визначенні підстав припинення зобов'язань, слід розуміти, що припиненням зобов'язання називається ліквідація з передбачених законом або договором підстав існування суб'єктивних прав і обов'язків, що складають його зміст. Окремої уваги потребує характеристика окремих випадків припинення зобов'язань.

Виконання зобов'язання повинно відбуватися належними сторонами (ст. 527 ЦК), а саме боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок, а кредитор - прийняти виконання особисто, якщо інше не встановлено договором або законом, не впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту. Боржник може покласти виконання свого обов'язку на третю особу (передоручення виконання), а кредитор має право доручити третій особі право прийняти виконання (переадресування виконання). Від передоручення і переадресування слід відрізняти заміну осіб у зобов'язанні. Також необхідно звернути увагу: на предмет, способи, місце і строки (термін) виконання зобов'язань; на особливості виконання грошових зобов'язань.

Правила виконання альтернативних, часткових, солідарних зобов'язань. Підстави припинення зобов'язань . Припинення зобов'язань волею сторін. Підстави припинення зобов'язань, що не залежать від волі сторін.

Забезпечення виконання зобов'язання – традиційний інститут цивільного права. Наявність взятого на себе зобов'язання само по собі ще не гарантує виконання боржником необхідних дій на користь кредитора. Для забезпечення майнових інтересів кредитора, отримання ним гарантії належного виконання боржником зобов'язання, а також задля запобігання або зменшення розміру негативних наслідків, що можуть настати в разі його порушення, використовуються спеціальні заходи забезпечувального характеру, передбачені законом або договором.

Характеризуючи засоби забезпечення виконання зобов'язань, слід розрізняти спеціальні засоби забезпечення, передбачені главою 49 ЦК («засоби забезпечення» у вузькому значенні слова), і міри відповідальності. Також слід звернути увагу на порядок оформлення засобів забезпечення виконання

зобов'язань. Такі заходи називають способами забезпечення виконання зобов'язання. Під час вивчення даної теми, необхідно звернути увагу на такі питання як: поняття забезпечення виконання зобов'язань та його види; неустойка як спосіб забезпечення виконання зобов'язання та її форми, види неустойки; форма та зміст договору поруки; гарантія як спосіб забезпечення виконання зобов'язань; поняття завдатку та його форма; застава як спосіб забезпечення виконання зобов'язання та її види; притримання як спосіб забезпечення виконання зобов'язань. Наприкінці розгляду питання необхідно звернути увагу на інші види засобів забезпечення зобов'язань.

Питання до теми:

1. Сучасні аспекти теорії і практики зобов'язальних правовідносин, поняття зобов'язань, диференціації зобов'язань, системи зобов'язального права.
2. Актуальні аспекти теорії і практики диференціації зобов'язань та системи зобов'язального права.
3. Актуальні аспекти теорії і практики зобов'язальних правовідносин та їх елементів.
4. Зміна зобов'язань, заміна осіб в зобов'язанні: сучасні аспекти теорії і практики.
5. Сучасні аспекти теорії і практики виконання зобов'язань та забезпечення виконання зобов'язань.
6. Речево-правові способи забезпечення виконання зобов'язань з огляду на сучасні проблеми теорії і практики забезпечення виконання зобов'язань.
7. Зобов'язально-правові способи забезпечення виконання зобов'язань з огляду на сучасні проблеми теорії і практики забезпечення виконання зобов'язань.

Теми рефератів:

1. Зміна зобов'язань: сучасні аспекти теорії і практики.
2. Сучасні аспекти теорії і практики диференціації зобов'язань та системи зобов'язального права.
3. Диференціація способів забезпечення виконання зобов'язань: сучасні проблеми теорії і практики.

Задачі до теми:

Задача 1.

Туристична компанія «Глобус» купила для свого центрального офісу 2 комп'ютера в магазині «Фаргус» і 2 тумби під комп'ютери в меблевому магазині «Інтер'єр». Доставити куплені речі з магазину в офіс компанії на службовому автомобілі ВАЗ-2107 було доручено начальнику адміністративно-господарської частини Макарову і водію Борисенко. На зворотному шляху водій Борисенко не справився з керуванням автомобіля, у результаті чого

відбулося зіткнення з автомобілем «Volvo», що належить на праві приватної власності Клімову. У результаті зіткнення істотно постраждали обидва автомобілі, комп'ютери були зіпсовані, а Макаров одержав тілесні ушкодження і згодом був визнаний інвалідом 2-ої групи.

Скільки виникло зобов'язань? Що є підставами їх виникнення? Визначите суб'єктів (кредитора і боржника) і зміст кожного з зобов'язань.

Задача 2.

Директор заводу «Нептун» доручив робітнику заводу – наладчику Власову відремонтувати верстат. Чи виникло зобов'язання? Як змінилася б ситуація, якби Власов не був робітником заводу?

Задача 3.

Іванов В. вирішив купити квартиру, про що домовився з господарем квартири – Стороженко Д. Договір купівлі-продажу вони домовилися підписати через тиждень, для чого повинні були зустрітися у нотаріальній конторі. На підтвердження своїх намірів Іванов В. передав Стороженко Д. гроші в сумі 10% від вартості квартири. В обумовлений строк Іванов В. прийшов до нотаріальної контори, але Стороженка там не було. Коли Іванов розшукав Стороженка, той повідомив йому, що знайшов більш вигідного покупця і вже продав квартиру, а йому – Іванову – він згоден повернути отримані від нього гроші.

Іванов пред'явив до Стороженка позов про повернення подвійної суми завдатку. Крім того, він вимагав відшкодування збитків, яких він зазнав, оскільки він вже встиг укласти з фірмою «Аргус» договір на ремонт квартири, та відшкодування моральної шкоди.

Як вирішити цю справу? Як повинна бути оформлена угода про завдаток?

Задача 4.

Блохін І. звернувся в банк з прохання про надання кредиту і отримав його під заставу нерухомого майна – житлового будинку та земельної ділянки. Застава була оформлена договором іпотеки. Через деякий час представник банку запропонував Блохину І. замінити договір іпотеки договором купівлі-продажу, пояснюючи це труднощами, пов'язаними з реєстрацією договору іпотеки. Представник банку запевнив, що інтереси заставодавця будуть гарантовані умовами договору купівлі-продажу, згідно з якими банк візьме на себе обов'язок продати житловий будинок та ділянку Іванову, якщо він своєчасно сплатить свій борг. Дайте правову кваліфікацію запропонованої пропозиції.

Тема 6. Сучасні аспекти теорії і практики договірної права

Під час вивчення теми «Сучасні аспекти теорії і практики договірної права» слід визначити поняття і значення цивільно-правового договору. Договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення,

зміну або припинення тощо цивільних правовідносин. Характерними рисами договору як юридичного факту є те, що в договорі виявляється воля не однієї особи (сторони), а двох чи декількох; договір – це така спільна дія осіб, яка спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків; договір виступає засобом регулювання поведінки сторін у цивільних правовідносинах.

Розглядаючи поняття цивільно-правового договору необхідно приділити увагу такої його характеристики, як свобода договору. У ст. 627 ЦК України сутність свободи договору розкривається насамперед через співвідношення актів цивільного законодавства і договору (ст.6 ЦК України): сторони у договорі мають право врегулювати ті відносини, які не визначені у положеннях актів цивільного законодавства, а також відступати від положень, що визначені цими актами, і самостійно врегулювати свої відносини, крім випадків, коли в актах законодавства міститься пряма заборона відступів від передбачених ними положень, або якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їхнього змісту або суті відносин між сторонами.

Свобода договору, окрім можливості вибору контрагента та визначення змісту договору, включає також: 1) вільний вияв волі особи на вступ у договірні відносини; 2) свободу вибору сторонами форми договору; 3) право сторін укласти як договори, передбачені законом, так і договори, які законом не передбачені, але йому не суперечать; 4) право сторін за своєю згодою змінювати, розривати або продовжувати дію укладеного ними договору; 5) визначати способи забезпечення договірних зобов'язань; 6) право встановлювати форми (міри) відповідальності за порушення договірних зобов'язань тощо. При цьому слід пам'ятати, що свобода договору не є безмежною: вона існує в рамках чинних нормативних актів, звичаїв ділового обігу, а дії сторін договору мають ґрунтуватися на засадах розумності, добросовісності та справедливості.

Необхідно також звернути увагу на характеристику функцій, які виконує цивільно-правовий договір. Зокрема, це регулятивна, ініціативна, програмно-координаційна, інформаційна, гарантійна (забезпечувальна), захисна функція. Крім того, потрібно здійснити класифікацію договорів та охарактеризувати їх різновиди.

Розкриваючи питання про зміст (умови) договору, слід зазначити, що зміст договору – це сукупність умов (пунктів), визначених на розсуд сторін і погоджених ними, та умов, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства. Сторони також мають право укласти договір, в якому містяться елементи різних договорів (змішаний договір). Варто звернути увагу на характеристику істотних, звичайних і випадкових умов договору.

При розгляді питання про порядок укладення, зміни та розірвання договорів необхідно звернути увагу на те, що оскільки договір є спільним юридичним актом двох або декількох осіб, узгодження умов договору між ними проходить, як мінімум дві стадії: шляхом пропозиції однієї сторони (оферти) і прийняття пропозиції (акцепту) другої сторони. Крім того, слід визначити підстави зміни і розірвання договорів.

Питання до теми:

1. Сучасні аспекти теорії і практики визначення та диференціації цивільно-правових договорів.
2. Зміст договору, умови договору, форма договору: актуальні проблеми теорії і практики.
3. Сучасні аспекти теорії і практики укладення, виконання, зміни та припинення договорів.
4. Договори про передачу майна у власність (договори купівлі-продажу та його різновиди, договори дарування, ренти, довічного утримання): сучасні проблеми теорії і практики.
5. Договори про надання майна в тимчасове користування (договір найму та його різновиди, договори прокату, лізингу, позички): проблемні аспекти.
6. Договори про виконання робіт (договір підряду та його різновиди, договори на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт): сучасні проблеми теорії і практики.
7. Договори про надання послуг (загальні положення про надання послуг, договори перевезення, транспортного експедирування, зберігання, страхування, доручення, комісії, управління майном, позики, договори про надання банківських послуг, розрахунки в цивільних відносинах): проблеми теорії і практики.
8. Договори, спрямовані на досягнення спільної мети: сучасні проблеми теорії і практики.

Теми рефератів:

1. Укладення, виконання, зміна та припинення договорів: сучасні проблеми теорії і практики.
2. Договірне право і IT-сфера: теорія і практика взаємовпливу.
3. Свобода договору: сучасні проблеми теорії і практики.

Задачі до теми:

Задача 1.

Взуттєва фабрика «Рекорд» за договором постачання, укладеному з магазином «Чобіток», повинна була поставити йому зимове жіноче та чоловіче взуття в кількості п'ятисот пар різного розміру. Взуття повинно бути запаковано в картоні коробки, кожна пара окремо, а двадцять чотири пари повинні бути упаковані в одну велику коробку. Вид транспорту для перевезення та умови постачання взуття в договорі вказано не було.

Упакувавши взуття, фабрика «Рекорд» сповістила про це магазин «Чобіток», призначила день та час передачі та вимагала надати транспорт для самовивозу. Однак магазин відмовився самостійно забрати товар і вимагав від фабрики «Рекорд» доставити виготовлену продукцію своїм транспортом та погрожував штрафними санкціями у випадку невчасного постачання взуття.

Прибувши на фабрику представник магазину «Чобіток» звернув увагу на те, що взуття упаковане в коробки, які виготовленні з тонкого картону, який може бути деформований під час перевезення та продажу, а взуття може бути пошкоджено.

Як слід вирішити спір, який виник між сторонами відносно постачання взуття?

При яких умовах вимоги магазину «Чобіток» до взуттєвої фабрики «Рекорд» відносно упаковки товару переданому за договором постачання взуття слід вважати правомірними?

Задача 2.

Автомобільний завод «Автобаз» зобов'язався передавати за визначену плату кожні два тижні на протязі 2015 року автомобілі «Славути» рівномірними партіями по двадцять штук автосалону «ЗАЗ-ДЕУ» для наступної реалізації.

1. Який вид договору уклали між собою автомобільний завод «Автобаз» та автосалон «ЗАЗ-ДЕУ»? Як його можна характеризувати?

2. Які умови в даному договорі вважаються істотними?

3. В чому відмінність вказаного договору та договору роздрібної купівлі-продажу?

4. Особливості предмету, мети та суб'єктів в даному договорі?

Задача 3.

Ремонтно-експлуатаційна контора уклала договір про передачу в користування підприємства громадського харчування - приміщення для їдальні, як було зазначено в договорі. Оскільки приміщення раніше займала перукарня, то було обговорено, що підприємство зробить перепланування і ремонт приміщення. Однак проведення зазначених робіт усе відкладалося, а через якийсь час підприємство розмістило в найнятому приміщенні закуплені для своїх потреб матеріальні цінності - меблі, різний інвентар, посуд, столову білизну. І в зв'язку з цим підприємство стало вносити орендну плату в зменшеному розмірі як за складське приміщення. Контора зажадала виплати за приміщення відповідно до умов договору і ліквідації в зв'язку з неправильною виплатою заборгованості. Підприємство відмовилося виконати цю вимогу, вказавши на те, що воно найбільш доцільно використовує найняте приміщення: їдальню воно розмістило в іншому приміщенні, що має потребу в перебудові, а дане приміщення цілком придатне для збереження матеріальних цінностей. Після цього контора пред'явила позов в господарський суд про розірвання договору наймання майна і стягнення заборгованості по орендній платі, а також витрат, необхідних для перепланування і ремонту приміщення.

Яке рішення повинне прийняти суд?

Задача 4.

Стеценко узяв напрокат піаніно терміном на один рік, уклавши відповідний договір з ательє прокату. У зв'язку з від'їздом у тримісячне відрядження Стеценко передав піаніно в тимчасове користування своєму

сусідові по сходовій площадці Дмитрієву з умовою, що він сплатить вартість прокату за час, поки піаніно буде знаходитися в його квартирі. Дмитрієв поставив піаніно біля батареї центрального опалення, і незабаром на кришці інструменту з'явилися дві тріщини. По закінченні терміну договору Стеценко повернув піаніно ательє прокату. Однак після огляду інструмента ательє прийняти його відмовилося і запропонувало Стеценку відремонтувати інструмент за свій рахунок. Стеценко відмовився виконати цю вимогу, посилаючись на те, що винуватцем пошкодження піаніно є Дмитрієв.

Задача 5.

Авіакомпанія «Одеські авіалінії» прийняла до перевезення 200 місць, загальною вагою 4750 кг., на адресу виробничо-технічного підприємства «Конструктор». Вантаж прибув з затримкою у 5 діб, що завдало значних збитків підприємству: не була відвантажена продукція споживачам, зірвано план виробництва.

Підприємство звернулося з вимогою про сплату штрафу за прострочення у сумі 1370 грн. та збитків, завданих простоєм. Авіакомпанія зазначила, що прострочення було викликане несприятливими погодними умовами.

Яке рішення повинен винести господарський суд?

Тема 7. Актуальні аспекти теорії і практики зобов'язань з односторонніх дій та зобов'язань із заподіяння шкоди.

При вивченні даної теми слід враховувати, що інститут публічної обіцянки винагороди, регулює два різновиди зобов'язань: зобов'язання, які виникають з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу і публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу. Специфіка порядку виникнення, виконання та припинення указаних зобов'язань, а також особливості предмету дозволяє розрізняти їх як два окремих різновиди інституту публічної обіцянки винагороди.

У діючому законодавстві не дається визначення терміна “публічна обіцянка винагороди” чи поняття „зобов'язання у зв'язку з публічною обіцянкою винагороди”. Стаття 1144 ЦК України визначає: “Особа має право публічно пообіцяти винагороду (нагороду) за передання їй відповідного результату (передання інформації, знайдення речі, знайдення фізичної особи тощо)”.

Однак, оголошення особою про зацікавленість у здійсненні визначених дій і обіцянка нагороди є тільки передумовою виникнення правовідносин. Лише після того як інша особа здійснить передбачені в оголошенні дії, у неї виникає право вимоги з приводу виплати винагороди стосовно особи, яка оголосила про обіцянку винагороди.

Тому треба чітко розрізняти, у якому сенсі вживається термін „публічна обіцянка винагороди”: як юридичний факт, як зобов'язальне правовідношення чи як інститут цивільного права.

Публічна обіцянка винагороди як юридичний факт – це, власне, сама пропозиція здійснити ту чи іншу дію за винагороду. У літературі існує дві основні точки зору на юридичну природу публічної обіцянки винагороди як

юридичного факту, а саме: публічна обіцянка винагороди як пропозиція до вступу у договірні відносини та як односторонній правочин.

В рамках першого погляду можна розглядати публічну обіцянку винагороди як пропозицію укласти договір, але тільки звернену не до визначеної окремої особи чи до декількох визначених осіб, а як звернену до невизначеного кола осіб, – так звану публічну оферту. У цьому випадку одна сторона публічно обіцяє щось будь-кому, хто зі свого боку зробить щось (наприклад, доставити загублену річ), із дотриманням умов, указаних у пропозиції вступити в договір. Інша сторона в договорі з'являється з моменту здійснення дії, за яку обіцяна винагорода, причому факт здійснення необхідної дії означає прийняття пропозиції. Якщо дії особи, яка знайшла річ чи надіслала роботи на конкурс, відповідають вимогам про акцепт, то договір вважається укладеним.

Однак договірна конструкція має ряд істотних недоліків та зменшує практичне значення зобов'язання у зв'язку з публічною обіцянкою винагороди. Очевидним мінусом публічної оферти є те, що її у будь-який момент може бути знято до надходження нового акцепту. Отже, сторона, що оголосила конкурс чи обіцяла винагороду без оголошення конкурсу, не будучи юридично пов'язаною до прийняття її пропозиції, практично завжди могла б скасувати конкурс чи обіцянку винагороди до моменту передання відповідного результату.

Якщо розглядати публічну обіцянку винагороди і відгук на неї як договір, тоді відповідні правовідносини виникали б тільки між учасниками цього договору. Якщо особа, що виконала дію, зазначену в публічній обіцянці, не мала на увазі прийняття пропозиції і взагалі не знала про публічну обіцянку не може претендувати на сплату обіцяної винагороди. Договору немає, якщо прийняття пропозиції не мало місця, а було лише здійснення дії, що випадково привело до результату, якого домагалася особа, що публічно обіцяла винагороду.

Крім того, згода на участь у конкурсі не тягне за собою обов'язок виплати винагороди, вона виплачується чи видається тільки за найкращий результат, і взагалі згода на участь у конкурсі чи згода виконати завдання публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу не тягне за собою ніяких обов'язків у особи, яка таку згоду дала.

Слід враховувати, що глава 82 ЦК присвячена зобов'язанням, що виникають не з договорів, а із завдання шкоди. Законодавець не дає визначення даного зобов'язання, однак в ст. 1166 ЦК міститься основна ідея за якою “шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала”. Враховуючи зміст правової норми, можна визначити зобов'язання із відшкодування шкоди як зобов'язання в яких особа, яка завдала шкоди неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи шкоди, а також майну фізичної або юридичної особи, зобов'язана її відшкодувати, а потерпілий має право на відшкодування завданої шкоди в повному обсязі.

В юридичній літературі поняття “зобов'язання із відшкодування шкоди” (які відомі нам як зобов'язання внаслідок завдання шкоди”) та

“відповідальність за завдану шкоду” часто застосовують як тотожні. Таку позицію займає і законодавець: Глава 82 Розділу III (“Окремі види зобов’язань”) ЦК названа “Відшкодування шкоди”, а перші статті цієї глави (1166 та 1167) присвячені загальним підставам відповідальності за завдану майнову шкоду та моральну.

Зобов’язання із відшкодування шкоди виникає з факту правопорушення. З цього моменту воно має своїм змістом відповідальність, тобто покладання на особу обов’язку нести негативні наслідки. Тобто відповідальність за завдану шкоду не доповнює, не супроводжує будь-яке інше зобов’язання (як при договірній відповідальності), а складає зміст зобов’язання із правопорушення в зобов’язанні із відшкодування шкоди. Це свідчить про відсутність протиріч між даними поняттями у зв’язку із їх тісним взаємозв’язком.

Про вивченні даної теми слід враховувати, що ЦК розрізняє загальні та спеціальні види зобов’язань із відшкодування шкоди.

Питання до теми:

1. Зобов’язання з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу та з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу: сучасні проблеми теорії і практики.
2. Актуальні аспекти теорії і практики зобов’язань із учинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення та зобов’язань, що виникають внаслідок рятування здоров’я та життя фізичної особи.
3. Сучасні аспекти теорії і практики зобов’язань зобов’язань, що виникають у зв’язку з рятуванням майна іншої особи та зобов’язань, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров’ю, майну фізичної або юридичної особи.
4. Зобов’язання з відшкодування шкоди: сучасні проблеми теорії і практики.
5. Актуальні аспекти теорії і практики відшкодування шкоди, завданої малолітньою, неповнолітньою, недієздатною та обмежено дієздатною особою.
6. Сучасні аспекти теорії і практики відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки та внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки.
7. Зобов’язання у зв’язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави: сучасні проблеми теорії і практики.

Теми рефератів:

1. Сучасні проблеми теорії і практики зобов’язань у зв’язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави.
2. Зобов’язання з відшкодування шкоди: сучасні проблеми теорії і практики.

3. Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу та з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу в ІТ-сфері.

Задачі до теми:

Задача 1.

Ломов прочитав оголошення, в якому особа благала знайти загублені документи, без яких вона не може виїхати за кордон за нагальною справою, ввечері того ж дня Ломов випадково знайшов документи та звернувся до особи, що обіцяла винагороду з вимогою виплати винагороди, яка була обіжна у оголошенні. Але ця особа відмовилася на підставі того, що вона вже отримала нові документи. Ломов заперечив, що строк дії оголошення не вказаний в оголошенні і тому винагорода повинна бути виплачена тоді, коли завдання виконане.

Як повинен вирішити справу суд?

Задача 2.

Валіхов виконав завдання, яке вимагалось умовами публічної обіцянки винагороди та передав його особі, яка оголосила винагороду. На вимогу Байхова відшкодувати витрати, які він поніс у зв'язку із виконанням завдання, до були необхідні для його виконання, особа, яка оголосила винагороду, відповіла відмовою.

Чи поглинаються витрати, які були зроблені особою для виконання завдання обіцяною винагородою, чи вони повинні бути відшкодовані особою, яка обіцяє винагороду?

Задача 3.

Єлизаров знайшов під столом кафе гаманець з грішми, платіжними картками та маленьку сумку з посвідченням водія та паспортом на ім'я Резнікова В.Р. У паспорті Єлизаров знайшов відмітку про реєстрацію та звернувся за адресою, яка була зазначена у ній. Дійсно, за адресою мешкав Резніков, який був дуже радий, що його гаманець та документи знайшлись. Але по дорозі додому Єлизаров прочитав оголошення біля будинку Резнікова, про те, що він обіцяє винагороду тому, хто знайде його речі. Єлизаров повернувся до Резнікова та вимагав видати йому винагороду. Резніков відмовився на підставі того, що Єлизаров просто випадково знайшов його речі і він був зобов'язаний їх віддати. Крім того, Єлизаров не знав про оголошення винагороди та не зробив ніяких зусиль щоб знайти речі, тому він не може претендувати на винагороду.

Як повинен вирішити справу суд?

Задача 4.

Куликов В. знайшов у трамваї сумку, в якій були паспорт на ім'я Федорук В. та мобільний телефон. Куликов В. зателефонував Федорук В. і запропонував

йому повернути паспорт, якщо останній дозволить залишити йому мобільний телефон.

Чи правомірні умови повернення сумки, запропоновані Куликовим В., якщо Федорук В. не обіцяв публічно винагороди за її повернення?

Задача 5.

Водій автомобіля Громов, залишивши працюючим двигун, вискочив з салону автомобіля до кіоску за газетою. Драч М., який перебував у нетверезому стані, вирішив «покататися», сів в машину і вчинив наїзд на пішохода.

Що таке джерело підвищеної небезпеки? Хто буде нести відповідальність за заподіяну в даному випадку шкоду?

Задача 6.

Громадянин Колесов їхав на мопеді вулицею. Раптом він втратив свідомість внаслідок серцевого нападу і наїхав на пішохода Данилова, що переходив вулицю на позначеному переході. Внаслідок наїзду Данилов отримав поранення і разом з Колесовим був доставлений у лікарню. Після одужання Данилов звернувся до суду з вимогою про відшкодування витрат з боку Колесова.

Яке рішення має прийняти суд?

Тема 8. Сучасні проблеми теорії і практики спадкового права

Спадкове право як підгалузь цивільного права опосередковує динаміку майнових відносин - перехід майнових благ від одного особи до іншої, містить елементи речових прав і елементи зобов'язального права, не збігаючись, однак, ні з тими, ні з іншими.

Спадкове право - підгалузь цивільного права, що представляє собою сукупність встановлених державою правових норм, які регулюють суспільні відносини щодо переходу майна померлого (спадкодавця) до інших осіб (спадкоємців) в порядку універсального правоприємництва. Це визначення розкриває поняття спадкового права в об'єктивному сенсі. У суб'єктивному сенсі спадковим правом слід вважати право спадкоємства особи на прийняття спадщини.

Право спадкування включає в себе, крім права спадкодавця розпорядитися своїм майном, право осіб, призваних до спадкоємства за заповітом або за законом, на отримання спадкового майна.

Здатність людини розпорядитися своїм майном, що залишилося після його смерті, стабілізує економічні відносини в державі і, як наслідок, загальну ситуацію в країні і суспільстві, оскільки людина, маючи дану можливість, може працювати не тільки для себе, але і для близьких йому людей (майбутніх спадкоємців).

При вивченні цієї теми необхідно розкрити поняття спадкування та спадкового права, принципи і значення спадкового права, поняття, структуру та підстави виникнення (зміни і припинення) спадкового правовідносини і торкнутися історії виникнення і розвитку спадкового права.

Необхідно підкреслити, що «успадкування» є ключовим у теорії спадкового права: від нього відбуваються поняття «спадок», «спадкове право», «спадкові правовідносини».

Особливу увагу слід зупинити на моменті відкриття спадщини та оповіщенні спадкоємців, при цьому визначити роль адвокатів, нотаріусів як представників сторін у даних правовідносинах.

Слід враховувати, що процес переходу майна до спадкоємців за законом або за заповітом вважається реалізацією спадкових прав. Лише з моменту відкриття спадщини виникає спадкове правовідношення, юридичним змістом якого є право спадкоємців на прийняття спадщини та обов'язок всіх і кожного утримуватися від дій, що перешкоджають спадкоємцеві у здійсненні зазначеного права.

Право прийняття спадщини, яка виникає у спадкоємця в момент відкриття спадщини, означає також можливість спадкодавця відмовитися від спадщини. Відмова від спадщини, врегульована статтями 1273-1275 ЦК України.

Смерть фізичної особи є невідворотною подією, яка припиняє її можливості володіти, користуватися, розпоряджатися вже набутим нею за життя майном, а також вчиняти дії, необхідні для набуття такого майна в майбутньому. Відповідно, виникає необхідність у переході прав та обов'язків померлої особи до інших осіб (членів сім'ї, родичів, чи взагалі до зовсім чужих людей).

На сьогодні не всі знають, що крім успадкування за заповітом або за законом, майно може перейти до іншої особи після смерті власника на підставі спадкового договору.

Спадковий договір – це договір, за яким набувач зобов'язується виконувати розпорядження (майнового чи немайнового характеру) відчужувача і після смерті останнього набуває право власності на його майно.

Під час вивчення теми зупинимо увагу на основних характеристиках спадкового договору та його специфіки при здійсненні учасниками спадкових відносин свої прав та захист своїх інтересів

Слід зазначити, що до спадкового договору не застосовуються норми спадкового права. Згідно з Цивільним кодексом України сутність спадкового договору полягає в тому, що за таким договором відбувається розпорядження належним відчужувачеві майном ще за життя, але із набуттям набувачем права власності на майно після смерті відчужувача.

Схожість спадкового договору із успадкуванням виявляється в спільності основної юридичної підстави виникнення права на успадкування у спадкоємців і права власності у набувача, якою є смерть фізичної особи - відчужувача.

Отже, спадковий договір має подвійну правову природу: він одночасно є і розпорядженням на випадок смерті, і договором, змістом якого обумовлюються його істотні умови.

Питання до теми:

1. Спадкові відносини, принципи та основні поняття спадкового права, успадкування окремих видів майна: сучасні проблеми теорії і практики.

2. Актуальні аспекти теорії і практики спадкування за заповітом, диференціації заповітів, право на обов'язкову частку у спадщині, заповідального відказу.
3. Сучасні аспекти теорії і практики спадкування за законом.
4. Актуальні аспекти теорії і практики прийняття спадщини, відмови від спадщини, відумерлості спадщини.
5. Виконання заповіту: актуальні аспекти теорії і практики.
6. Поняття, зміст, порядок укладення, предмет та сторони спадкового договору: сучасні проблеми теорії і практики.

Теми рефератів:

1. Спадкування окремих видів майна: сучасні проблеми теорії і практики.
2. Секретний заповіт: сучасні аспекти теорії і практики.
3. Заповіт подружжя: сучасні аспекти теорії і практики.
4. Спадковий договір: сучасні проблеми теорії і практики.

Задачі до теми:

Задача 1.

У померлої Громової залишилися два дорослих сина - Сергій та Микита. Спадкове майно, що залишилося після смерті Громової, складалося з житлового будинку, дачі та предметів домашньої обстановки та вжитку. Через декілька днів після похорон матері Сергій пояснив Микиті (який страждав на алкогольну залежність), що ще за життя мати все своє майно заповідала йому, Сергійкові. Але оскільки вони рідні брати, то він, Сергій, дозволяє йому, Микиті, взяти собі деякі речі з предметів домашньої обстановки та вжитку. Микита не заперечував, подякував братові і того ж дня забрав собі старенький холодильник, оскільки його власний холодильник незадовго перед цим вийшов з ладу.

Через півроку, оскільки інших заяв не поступало, державний нотаріус видав Громову Сергію свідоцтво про право на спадщину за законом на все майно.

Через два роки Микита Громов, якому стало відомо про відсутність заповіту, розповів цю історію знайомому юристу.

Яку консультацію може дати юрист Микитові з приводу захисту його прав?

Задача 2.

Пан Бойченко та його тесть Петровський придбали будинок в рівних частках. Після їх смерті претензії на будинок заявили дружини померлих, два сина Бойченко, доньки Петровського, брат Петровського та теща Петровського, яка протягом тривалого часу знаходилася на його утриманні.

Визначте коло спадкоємців. Як слід поділити спадщину?

Задача 3.

Під час сварки, у стані ревності та сильного душевного хвилювання Миронова Р. вбила свого чоловіка Миронова О. Її було засуджено за вбивство у стані афекту, але від відбування покарання було звільнено, оскільки на момент вбивства вона знаходилася у стані вагітності. Після смерті Миронова залишилася п'ятикімнатна квартира, що була придбана ним та його дружиною під час шлюбу.

Крім дружини - Миронової Р. та спільного з нею сина Івана 2 років, у померлого залишилися донька від другого шлюбу - Катерина, 11 років, відносно якої він був позбавлений батьківських прав в судовому порядку, та старенька мати. Крім того, син Миронова О. від першого шлюбу - Роман, який загинув 4 роки тому, мав від першого шлюбу сина Ігоря, а від другого - доньку Вікторію та сина В'ячеслава.

Визначте коло спадкоємців за законом та їх частки у спадковому майні.

Задача 4.

Пан Прошаков залишив заповіт, в якому все своє майно, загальною вартістю 568 000 грн., передав своєму пасинкові Анатолію. За заповітом Анатолію також було доручено переглянути бібліотеку, яка належала Прошакову і всю художню літературу передати до центру «Книголюб» м. Одеси, технічну літературу - племінниці Лесі, а гуманітарну літературу – другові Прошакова – Шаболкіну. Після смерті Прошакова Анатолій надіслав до нотаріальної контори заяву, в якій повідомив про відмову від спадщини. З близьких родичів у Прошакова була тільки сестра Людмила.

Розберіть ситуацію. Які наслідки відмови від спадщини?

Задача 5.

Пані Бабенко звернулася до суду з позовом про визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину, яке було видано її сестрі Белкіной, через 15 місяців після смерті матері та через рік після смерті батька, на все майно, яке залишилося після смерті батьків. У позовній заяві вона вказала, що постійно мешкала з батьками в їх будинку в місті Нікополі, доглядала їх, вела господарство. Белкіна була в Нікополі всього два рази: на похованні матері і, через три місяці, - на похованні батька. Господарством вона не займалася, купила лише машину вугілля і порекомендувала засклити веранду будинку та добре доглядати будинок. Відповідачка отримала свідоцтво через тривалий час після смерті батьків. Вона ж, Бабенко, взагалі не знала, що слід звертатися до нотаріальної контори.

Чи буде визнано недійсним свідоцтво на право на спадщину? Яке рішення повинен прийняти суд?

Задача 6.

Донька померлого Петрунькіна звернулася до нотаріальної контори із заявою про видачу свідоцтва про спадщину на все майно, оскільки інша спадкоємиця - дружина - є вбивцею спадкодавця.

Нотаріус, познайомившись з документами, видав заявникові свідоцтво про право на спадщину на ? спадкового майна, оскільки суд визнав дружину

Петрунькіна очманілою на момент здійснення вбивства, внаслідок чого вона не втратила спадкового права.

Дайте характеристику діям нотаріуса.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Кодифікація та рекодифікація цивільного законодавства в Україні: досвід і перспективи
2. Суб'єкти цивільних правовідносин і сучасна концепція оновлення Цивільного кодексу України.
3. Об'єкти цивільних правовідносин: актуальні питання теорії і практики.
4. Сучасні проблеми теорії і практики підстав виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.
5. Актуальні питання теорії і практики регулювання та охорони особистих немайнових прав.
6. Цивільне право і IT-сфера: теорія і практика взаємовпливу.
7. Сучасні аспекти теорії і практики цивільно-правового регулювання сфери спорту.
8. Поняття та види речових прав: сучасні проблеми теорії і практики.
9. Диференціація власності та права власності. Зміст права власності.
10. Первинні та вторинні способи виникнення права власності. Припинення права власності.
11. Право власності на землю: сучасні проблеми теорії і практики.
12. Право власності на житло: сучасні проблеми теорії і практики.
13. Актуальні проблеми теорії і практики права спільної часткової та спільної сумісної власності.
14. Актуальні проблеми теорії і практики захисту права власності.
15. Речові права на чуже майно: сучасні проблеми теорії і практики.
16. Сервітути: актуальні проблеми теорії і практики.
17. Актуальні проблеми теорії і практики володіння та права володіння.
18. Емфітевзис та суперфіцій: сучасні проблеми теорії і практики.
19. Актуальні проблеми теорії і практики похідних речевих прав.
20. Сучасні проблеми теорії і практики захисту прав на чужі речі.
21. Поняття інтелектуальної власності та права інтелектуальної власності: проблемні аспекти.
22. Поняття, об'єкти, суб'єкти та зміст авторського права: актуальні проблеми теорії і практики.
23. Сучасні проблеми авторського права на похідні твори. Актуальні аспекти теорії і практики співавторства.
24. Поняття, об'єкти, суб'єкти та зміст суміжних прав: актуальні аспекти теорії і практики.
25. Сучасні проблеми теорії і практики права промислової власності.
26. Право інтелектуальної власності на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, селекційні досягнення, раціоналізаторську пропозицію, на сорт рослин, породи тварин: актуальні аспекти теорії і практики.
27. Сучасні проблеми теорії і практики права інтелектуальної власності на торгівельну марку.
28. Сучасні проблеми теорії і практики права інтелектуальної власності на географічне зазначення.
29. Сучасні аспекти теорії і практики зобов'язальних правовідносин, поняття зобов'язань, диференціації зобов'язань, системи зобов'язального права.

30. Актуальні аспекти теорії і практики диференціації зобов'язань та системи зобов'язального права.
31. Актуальні аспекти теорії і практики зобов'язальних правовідносин та їх елементів.
32. Зміна зобов'язань, заміна осіб в зобов'язанні: сучасні аспекти теорії і практики.
33. Сучасні аспекти теорії і практики виконання зобов'язань та забезпечення виконання зобов'язань.
34. Речево-правові способи забезпечення виконання зобов'язань з огляду на сучасні проблеми теорії і практики забезпечення виконання зобов'язань.
35. Зобов'язально-правові способи забезпечення виконання зобов'язань з огляду на сучасні проблеми теорії і практики забезпечення виконання зобов'язань.
36. Сучасні аспекти теорії і практики визначення та диференціації цивільно-правових договорів.
37. Зміст договору, умови договору, форма договору: актуальні проблеми теорії і практики.
38. Сучасні аспекти теорії і практики укладення, виконання, зміна та припинення договорів.
39. Договори про передачу майна у власність (договори купівлі-продажу та його різновиди, договори дарування, ренти, довічного утримання): сучасні проблеми теорії і практики.
40. Договори про надання майна в тимчасове користування (договір найму та його різновиди, договори прокату, лізингу, позички): проблемні аспекти.
41. Договори про виконання робіт (договір підяду та його різновиди, договори на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт): сучасні проблеми теорії і практики.
42. Договори про надання послуг (загальні положення про надання послуг, договори перевезення, транспортного експедирування, зберігання, страхування, доручення, комісії, управління майном, позики, договори про надання банківських послуг, розрахунки в цивільних відносинах): проблеми теорії і практики.
43. Договори, спрямовані на досягнення спільної мети: сучасні проблеми теорії і практики.
44. Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу та з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу: сучасні проблеми теорії і практики.
45. Актуальні аспекти теорії і практики зобов'язань із учинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення та зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи.
46. Сучасні аспекти теорії і практики зобов'язань зобов'язань, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи та зобов'язань, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи.
47. Зобов'язання з відшкодування шкоди: сучасні проблеми теорії і практики.
48. Актуальні аспекти теорії і практики відшкодування шкоди, завданої малолітньою, неповнолітньою, недієздатною та обмежено дієздатною особою.

49. Сучасні аспекти теорії і практики відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки та внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки.
50. Зобов'язання у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави: сучасні проблеми теорії і практики.
51. Спадкові відносини, принципи та основні поняття спадкового права, спадкування окремих видів майна: сучасні проблеми теорії і практики.
52. Актуальні аспекти теорії і практики спадкування за заповітом, диференціації заповітів, право на обов'язкову частку у спадщині, заповідального відказу.
53. Сучасні аспекти теорії і практики спадкування за законом.
54. Актуальні аспекти теорії і практики прийняття спадщини, відмови від спадщини, відумерлості спадщини.
55. Виконання заповіту: актуальні аспекти теорії і практики
56. Поняття, зміст, порядок укладення, предмет та сторони спадкового договору: сучасні проблеми теорії і практики.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Голос України. – 2003. – № 45-46 – 12 березня 2003 р.; № 47-48 – 13 березня 2003 р.
3. Сімейний кодекс України : Закон від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 21-22. – Ст.135
4. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – Офіц. вид. – 2003. – № 18, 19-20, 21-22. – Ст. 144.
5. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – Офіц. вид. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.
6. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
7. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – № 50. – Ст. 375.
8. Кодекс про адміністративні правопорушення : Закон України від 7.12.1984 року // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
9. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50-51. – Ст. 384. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
10. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
11. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 27. – Ст. 282. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
12. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 50. – Ст. 472. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>
13. Про виконавче провадження : Закон України від 21.04.1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/606-14>
14. Про виконання та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
15. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань : Закон України від 22.11.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 5. – Ст. 28. Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/543/96-вр>
16. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17.11.2009 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №1. – Ст. 2. Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1559-17>

17. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст.683. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>

18. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – Ст. 1. Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

19. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні :Закон України від 30.10.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 51. – Ст. 293. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр>

20. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – Ст. 510. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>

21. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – Ст. 553. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>

22. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців : Закон України від 15.05.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31-32. – Ст. 263. Електронний ресурс: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

23. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314. Електронний ресурс: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

24. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : Закон України від 23.09.1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 46-47. – Ст. 403. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

25. Про залізничний транспорт : Закон України від 4.07. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 40. – Ст. 183. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80>

26. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – Ст. 642. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>

27. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах Закон України від 05.07.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 31. – Ст. 286. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80>

28. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>

29. Про інформацію : Закон України від 2.10.1992 р. – // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

30. Про іпотеку : Закон України від 5.06. 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – Ст. 313. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/898-15>

31. Про іпотечні облигації : Закон України від 22.12.2005 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 16. – Ст. 134. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3273-15>

32. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – С. 170. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

33. Про нотаріат :Закон України від 02.09.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – С. 383. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>

34. Про обіг векселів в Україні : Закон України від 5.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 24. – Ст. 128. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>

35. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 03.10.2019 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2020. – № 4. – Ст. 25. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#Text>

36. Про оренду землі : Закон України від 6.10.1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 46-47. – Ст. 280. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/161-14>

37. Про оренду майна державних підприємств та організацій : Закон України від 10.04.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 30. – Ст. 417. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#Text>

38. Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів централізованого водо-, теплопостачання і водовідведення, що перебувають у комунальній власності : Закон України від 21.10.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 11. – Ст. 77.Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2624-17>

39. Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі : Закон України від 16.06.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 4. – Ст. 23. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3531-17>

40. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

41. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 32. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>

42. Про правову охорону географічних зазначень: Закон України від 16.06.1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 32. – Ст. 267. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/752-14>

43. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 36. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>

44. Про охорону прав на промислові зразки :Закон України від 15.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 34. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>

45. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність,

органів досудового розслідування, прокуратури і суду : Закон України від 01.12.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 1. – Ст. 1. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80#Text>

46. Про приватизацію державного житлового фонд: Закон України від 19.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 524. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2482-12>

47. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності :Закон України від 15.09.1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 45. – Ст. 397. Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>

48. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25. – Ст. 283. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>

49. Про страхування : Закон України від 7.03.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18. – Ст. 78. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

50. Про товарну біржу : Закон України від 10.12.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 10. – Ст. 139. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>

51. Про фінансовий лізинг : Закон України від 04.02.2021 р. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>

52. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 31. – Ст. 268. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>

53. Про захист прав людини і основних свобод: Європейська конвенція, Міжнародний документ від 4.11.1950 р.(ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997 // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 40. – Ст. 263). Електронний ресурс: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

54. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10.12.1948 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – від стор. 89, Ст. 3103. Електронний ресурс:http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_015

55. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах: Міжнародний документ від 22.01.1993 р. (ратифіковано із застереженнями Законом № 240/94-ВР (240/94-ВР) від 10.11.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 46. – Ст. 417.). Електронний ресурс: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_009

56. Конвенції про заснування Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності: Міжнародний документ від 14.07.1967 р. Електронний ресурс: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_169

57. Конвенція про договір міжнародного перевезення вантажів : Міжнародний документ від 19.05.1956 р. (приєднання застереженням Закон №57-V (57-16) від 01.08.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 39. – Ст. 341.). Електронний ресурс: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_234

58. Міжнародний пакт про цивільні і політичні права : Міжнародний документ від 16.12.1966 р. (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.1973 р. Електронний ресурс:

Спеціальна література:

1. Kharytonov E. O., Kharytonova O. I. Recodification of civil legislation of Ukraine: a paradigm of improvement // Current issues of recodification of Ukrainian civil legislation: collective monograph. – Lviv-Torun: Liha-Pres, 2020. – P. 1- 17.
2. Matiiko M.V. State awards sports, sports titles, sports events, awards sports competitions as an objects of sports law // Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Vol. 25, No.4, 2018. – С. 134-148
3. Адамова О.С. Генеза морського страхування // Юридичний вісник. – 2012. – Вип. 3. – С.67-72
4. Адамова О.С. Договір бодмереї та «сірі схеми» як передумови виникнення морського страхування // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». – 2012. – Том XII. – С. 329-339
5. Адамова О.С. Морське страхування: від стародавнього Риму до сучасності // Часопис цивілістики: Науково-практичний журнал. – Випуск 12. – Одеса: 2012. – С.64-68
6. Адамова О.С. Співвідношення понять морського публічного й морського приватного права // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип. 59.– 2011. – С. 204-211.
7. Адаховська Н.С. Опіка над майном за цивільним законодавством України. Автореф. дис.. ... кандидата юридичних наук. – О., 2013.
8. Бабич І.Г. Визначення місця принципу справедливості в сучасній системі принципів права // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип. 59.– 2011. С.191-197.
9. Бабич І.Г. Гарантії забезпечення виконання зобов'язань // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 66. – С.24-30
10. Бабич І.Г. Значення принципу добросовісності при визначенні зловживання правом // Часопис цивілістики. – 2018. - №28. – с. 24-27.
11. Бабич І.Г. Принципи справедливості в римському праві і у сучасному зобов'язальному праві України. Автореф. дис.. ... кандидата юридичних наук. – О., 2006.
12. Балан Я.В. Права та обов'язки учасників договору найму (оренди) житла // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць. - Вип. 59.– 2011. – С.454-462.
13. Балан Я.В. Реалізація права на житло шляхом укладення договору найму (оренди) // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип.. 58.– 2011. – С.339-345.
14. Берназ-Лукавецька О.М. Особливості примусового обміну житла (жилих приміщень) // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип.. 58.– 2011. – С.345-349.
15. Берназ-Лукавецька О.М. Про обмін жилих приміщень у будинках житлових кооперативів // Науковий вісник Ужгородського національного університету – Ужгород : Серія Право. – 2012. – Вип. 19.
16. Вакцинація від COVID-19: соціальні та правові проблеми : монографія / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, І. В. Давидова та ін. ; за ред. д. юрид. н.,

проф. Є. О. Харитонова, д. юрид. н., проф. О. І. Харитонової, д. юрид. н., доц. К. Г. Некіт. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 374 с.

17. Відшкодування моральної та матеріальної шкоди : навч. посіб. / М.К. Галянтич, А.Б. Гриняк, А.І. Дрішлюк, Т.С. Ківалова [та ін.]; за ред. М.К. Галянтича. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 624 с.

18. Вороніна Н.В. Знахідка як спосіб набуття права власності за цивільним законодавством України : моногр. / Н.В. Вороніна. – Одеса : ФОП «Сухачов», 2013. – 216 с.

19. Вороніна Н.В. Набуття права власності на знахідку за цивільним правом України. Автореф. дис. ... кандидата юридичних наук. – О., 2010.

20. Вороніна Н.В. Страхування майна від пожежі: проблеми теорії та практики // Часопис цивілістики. – 2018. - №28. – с. 41-44.

21. Вступ до приватного права: навчальний посібник / за ред. Є.О. Харитонова НУ ОЮА. – Одеса: Юридична література, 2018. – 240 с.

22. Гарєєв Є.Ш. Проблемні питання страхового відшкодування при страхуванні цивільно-правової відповідальності автомобілістів // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 66. – С.78-86

23. Гарєєв Є.Ш. Опублікування як спосіб використання твору // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип. 59.– 2011. – С. 342-347.

24. Герасимчук М.О. Договори надання послуг, пов'язаних з користуванням житлом дис. ... кандидата юридичних наук: 12.00.03/ Герасимчук Микола Олександрович. – О., 2012.

25. Голубєва Н.Ю. Критерії розмежування зобов'язань із нематеріальним змістом від «моральних» обов'язків осіб // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Право» . – 2012. – № 1028. – С. 154-158

26. Голубєва Н.Ю. Визнання права власності в порядку набувальної давності // Часопис цивілістики. – 2017. – №25. – С. 33-38.

27. Голубєва Н.Ю. Вчення про зобов'язання у Давньоримському цивільному праві //Часопис цивілістики: Науково-практичний журнал. – Випуск 10. – Одеса: 2011. – С. 93-96

28. Голубєва Н.Ю. Дійсність немайнових зобов'язань за ЦК України // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». – 2012. – Том XII. – С. 300-313

29. Голубєва Н.Ю. Особливості зобов'язань, що виникають з договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 66. – С.86-92.

30. Голубєва Н.Ю. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин у цивільному праві Давнього Риму //Часопис цивілістики: Науково-практичний журнал. – Випуск 12. – Одеса: 2012. – С. 68-71.

31. Голубєва Н.Ю. Проблеми цивільно-правового регулювання рентних зобов'язань загрози життю. Здоров'ю. Майну фізичної особи або майну юридичної особи // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2011. – № 15. частина 1. – С. 155-158.

32. Голубєва Н.Ю. Свобода договору як принцип цивільного права // Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць, - Вип. 51. – 2010. –О.

33. Голубєва Н.Ю. Співвідношення понять «зобов'язання» та «обов'язок» // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – 2012. – Вип. 18. – С. 76-79

34. Голубєва Н.Ю. Характеристика елементів зобов'язання // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць. - Вип. 59.– 2011. – С. 468-475.

35. Гончаренко В.О. Безоплатні договори за цивільним законодавством України // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 66. – С.92-98

36. Гончаренко В.О. Заповідальний відказ (легат) у римському приватному праві та його рецепція у цивільному законодавстві України // Часопис цивілістики: Науково-практичний журнал. – Випуск 12. – Одеса: 2012. – С. 71-74

37. Давидова І.В. Категорія помилки в цивільному праві та законодавстві // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 66. – С. 36-42

38. Давидова І.В. Недійсність правочинів як спосіб захисту цивільних прав: деякі проблемні питання // Часопис цивілістики. – 2018. - №28. – с. 45-49.

39. Давидова І.В. Недійсність правочинів, укладених внаслідок помилки та обману: питання теорії та практики : моногр. – Одеса : Фенікс, 2012. – 184 с.

40. Давидова І.В. Обман як підстава недійсності правочину в римському приватному праві та сучасному цивільному законодавстві // Митна справа : Науково-аналітичний журнал. – 2012. – № 5. – Частина 2. Книга 1. – С. 268-272

41. Давидова І.В. Особливості правового регулювання недійсності правочинів за Цивільним кодексом України та господарських зобов'язань за Господарським кодексом України // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Право» . – 2012. – № 1028. – С.158-161

42. Давидова І.В. Поняття та ознаки обману як підстави недійсності правочину // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць.- Вип. 59.– 2011. – С.218-225.

43. Деревнін В.С. Загальні засади визначення правосуб'єктності товарної біржі // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць. - Вип. 58.– 2011. – С.349-356.

44. Деревнін В.С. Особливості цивільної правосуб'єктності товарної біржі та її здійснення //Юридичний вісник. – 2012. –Вип. 1. – С.100-105

45. Деревнін В.С. Поняття товарної біржі за чинним законодавством України // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 63. – С. 467- 474

46. Деревнін В.С. Цивільно-правове положення товарної біржі За законодавством України. Автореф. дис.. ... кандидата юридичних наук. – О., 2010.

47. Діяльність в інтересах іншої особи в умовах війни: цивілістичні аспекти: кол. монографія / за ред. проф. Є.О. Харитонова, проф. І.В. Давидової. – Одеса: Фенікс, 2022. – 180 с.

48. Дрішлюк А.І. Вплив судової практики Верховного Суду країни на систему джерел цивільного та цивільно-процесуального права України // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». – 2012. – Том XII. – С.245-257

49. Дрішлюк А.І. Функції судової практики на сучасному етапі розвитку цивільного права України // Юридична Україна. – № 5. – 2012. – С. 39-43

50. Дрішлюк А.І. Щодо актуальності дослідження системи джерел

цивільного права України (огляд літератури та постановка проблеми) // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 65. – С.361-367

51. Єсіпова Л.О. Гарантія у цивільному праві. Автореф. дис... кандидата юридичних наук. – О., 2006.

52. Житлове право: навч.-метод. Посіб. / О.М. Берназ-Лукавецька, О.С. Омельчук, І.В. Давидова. – Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2011.- 84с.

53. Zobov'язальне право України: Підручник / За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубєвою. – К.: Істина.2011 - 848 с.

54. Zobov'язання у цивільному праві України: методологічні засади правового регулювання: монографія / Н.Ю. Голубєва. – О. : Фенікс. 2013. – 642 с.

55. Інформаційна безпека: проблеми приватного права: навчальний посібник / За ред. Є.О. Харитонова – Одеса: Юридична література, 2019. – 276 с.

56. Інформаційна безпека: проблеми приватного права: навчальний посібник за ред. Є.О. Харитонова, Одеса: Юридична література, 2019.- 276 с.

57. IT – право: теорія та практика: навч. посіб. / авт.кол.; за ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової. – 2-ге видан., виправлене та доповнене. - Одеса: Фенікс, 2019. – 472 с.

58. Калітенко О.М. Щодо необхідності розширення предмета шлюбного договору: постановка проблеми // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип.. 58.– 2011. – С. 301-309.

59. Ківалова Т.С. Відповідальність боржника за передбачуване невиконання zobov'язання: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. – К., 2001. – 19 с.

60. Ківалова Т.С. Zobov'язання відшкодування шкоди , за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми. Автореф. дис... кандидата юридичних наук. – О., 2008.

61. Ківалова Т.С. Особливості zobov'язань, що виникають з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави // Актуальні проблеми держави і права. – 2010. – Вип. 56. – С. 218-224.

62. Ківалова Т.С. Принципи та функції цивільно-правової недовірної відповідальності // Митна справа: науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньо-економічної діяльності. – 2010. – N 4. – С.72-80.

63. Ківалова Т.С. Стан та перспективи розвитку досліджень zobov'язань відшкодування шкоди у вітчизняному цивільному праві // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць. - Вип. 59.– 2011. – С. 445-454

64. Ківалова Т.С. Стан та перспективи розвитку досліджень zobov'язань з відшкодування шкоди у цивільному праві //Часопис цивілістики: Науково-практичний журнал. – Випуск 10. – Одеса: 2011. – С.87-93.

65. Ківалова Т.С. Субсидіарне застосування zobov'язань відшкодування шкоди // Юридичний вісник. – Одеса: Юридична література, 2010. – No4. – С. 58-65.

66. Кізлова О.С. Вплив визначень «zobov'язання», «договір» у формуванні інституту застави у національному праві України // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2010. – No 13. – С.206-210.

67. Кізлова О.С. Еволюція інституту застави в контексті державотворення в

Україні : дис. ... канд. юрид. наук. / Олена Сергіївна Кізлова. – Одеса, 1998.

68. Кізлова О.С. Застава в цивільному праві (питання теорії) : моногр. / О.С. Кізлова. – Одеса : Фенікс, 2011. – 352 с.

69. Кізлова О.С. Іпотека рухомого майна – особливий вид застави // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип. 59.– 2011. – С. 480-486.

70. Кізлова О.С. Іпотечне кредитування як складова економічної стабільності // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 65. – С. 341-348.

71. Кізлова О.С. Стан дослідження категорії застави у цивілістиці / О.С. Кізлова// Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». – 2012. – Том XII. – С. 227-234

72. Кіча А. В. Договори водопостачання за цивільним законодавством України: дис.. ... кандидата юридичних наук: 12.00.03/ Кіча Андрій Володимирович. – О., 2012.

73. Колянковська Т.О. Правове регулювання перевезень вантажів в прямому змішаному сполученні. Автореф. дис.. ... кандидата юридичних наук. – О., 2007.

74. Костова Н.І. Створення акціонерних товариств за цивільним законодавством України. Автореф. дис.. ... кандидата юридичних наук. – О., 2012.

75. Кривенко Ю.В. Законодавство України про релігійні організації як юридичні особи // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип.. 59.– 2011. – С.373-380.

76. Кривенко Ю.В. Правовий статус релігійних організацій за римським правом/ Ю.В. Кривенко//Часопис цивілістики: Науково-практичний журнал. – Випуск 12. – Одеса: 2012. – С.82-88

77. Кривенко Ю.В. Цивільно-правовий статус релігійних організацій в Україні. Автореф. дис.. ... кандидата юридичних наук. – О., 2007.

78. Крисань Т.Є. Збитки як категорія цивільного права України. Автореф. дис.. ... кандидата юридичних наук. – О., 2008.

79. Матійко М.В. Регулятивна функція цивільного права в системі функцій цивільного права // Юридичний вісник. – 2017. – № 2. С.91-95.

80. Матійко М.В. Аспекти впливу інформаційної функції цивільного права, що виділяються відповідно до етапів поведінки, яка становить об'єкт інформаційної функції цивільного права // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип.. 58.– 2011. – С. 332-339.

81. Матійко М.В. Інформаційна функція цивільного права. Автореф. дис.. ... кандидата юридичних наук. – О., 2009.

82. Матійко М.В. Приватноправові аспекти теорії таємниць // Часопис цивілістики. – 2020. - №37. - С. 26-30.

83. Матійко М.В. Структура функцій цивільного права // Часопис цивілістики. – 2017. - №25. – С.15-19

84. Матійко М.В. Функціоналізм в цивільному праві: онтологічний аспект // Часопис цивілістики. – 2017. - №24. – С.6-10

85. Михайлюк Г.О. Цивільно-правове регулювання нетрадиційних банківських операцій та послуг: дис. кандидата юридичних наук: 12.00.03/

Михайлюк Галина Олегівна. – О., 2012.

86. Науково–практичний коментар Господарського процесуального кодексу України. Вид 2-е, перероб. та доп. / За ред. О.І. Харитонової. – К.: Істина, 2010. – 344 с.

87. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. У 2 т. – 4-е вид., перероб. і доп. / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – Т.І. – 808 с.

88. Некіт К. Г. Довірча власність : втілення ідей римського права / К. Г. Некіт // Часопис цивілістики. – 2012. – № 12. – С. 88-93.

89. Некіт К. Г. Довірче управління майном та довірча власність за цивільним законодавством України: до проблеми співвідношення // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Право» . – 2012. – № 1028. – С. 174-178

90. Некіт К. Г. Договір довірчого управління майном: порівняльно-правовий аналіз: моногр. / К. Г. Некіт. – Одеса: Вид. Букаєв В. В., 2012 – 184 с.

91. Некіт К. Г. Методологічні засади вдосконалення правового регулювання відповідальності довірчого управителя за договором довірчого управління майном // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 68.

92. Некіт К.Г. Право довірчої власності: традиції римського права та їхнє втілення у сучасному цивільному праві України // Цивільне право України (традиції та новації): монографія / авт. кол.; за заг. ред. Є. О. Харитонова, Т. С. Ківалової, О. І. Харитонової; наук. ред. Н. Ю. Голубєва. – Одеса: Фенікс, 2010. – С. 364-380, 391-406.

93. Некіт К.Г. Давньоримські категорії «fides» і «aequitas» як підґрунтя фідучіарних правовідносин // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць.– Одеса: Юридична література, 2010.– Вип. 53.– С. 72–78.

94. Некіт К.Г. Довірче управління майном та довірча власність за цивільним законодавством України: проблеми співвідношення // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Право». – 2012. – № 1028. – С.174-178

95. Некіт К.Г. Правове регулювання фідучіарних відносин у європейських правових системах // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2011. – № 15. частина 1. – С. 190-194.

96. Некіт К.Г. Становлення інституту довірчого управління майном в Україні, Республіки Молдова та Російській Федерації // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць. - Вип. 59.– 2011. – С. 537-544.

97. Омельчук О.С. Деякі спірні питання зміни договору найму житла внаслідок збільшення або зменшення складу сім'ї наймача // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип. 59.– 2011. – С. 486-494.

98. Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів: колективна монографія / О.І. Виговський, Н.Ю. Голубєва, С.Д. Гринько та ін.; за ред. проф. Довгерта А.С. і проф. Харитонова Є.О. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 674 с.

99. Орзіх Ю.Г. Брокерський договір: цивільно-правовий аспект. Автореф. дис.. ... кандидата юридичних наук. – О., 2008.

100. Орзіх Ю.Г. Виникнення речових прав на нерухоме майно та їх державна реєстрація в Україні //Юридичний вісник. – 2012. –Вип. 1. – С. 105-111

101. Орзіх Ю.Г. До історії формування та розвитку римського нотаріату. // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип. 59.– 2011. – С.178-185.

102. Орзіх Ю.Г. Нотаріат у країнах Європи // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 66. – С. 208-216

103. Права приватної особи в умовах пандемії COVID-19: проблеми здійснення і захисту: монографія / За ред. Харитонова Є.О., Харитонової О.І., Некіт К.Г. - Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 404 с.

104. Право власності : навчальний посібник. / Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Некіт К.Г. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 256 с.

105. Право інтелектуальної власності: Навчальний посібник у запитаннях та відповідях / За заг.ред. О.І. Харитонової. – Х.: Одиссей, 2012. – 192 с. (р.1. у співав. з О.І. Харитоновою)

106. Приватне право як концепт. Том III. Концепт приватного права і рекодифікація цивільного законодавства в Україні: рефлексії фронтиру: монографія / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонов. – Одеса: Фенікс, 2019. – 752 с.

107. Приватні та публічні інтереси в умовах пандемії Covid-19: колізії та правові шляхи вирішення: монографія / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, С.Б. Булеца; за ред. д. юрид. н., проф. Є.О.Харитонova, д. юрид. н., проф. О.І. Харитонової, к. юрид. н., доц. К.Г. Некіт. - Одеса: Видавничий дім "Гельветика", 2021. – 316 с.

108. Прутян Д.С. Опіка за римським правом та сучасним цивільним законодавством України. Автореф. дис.. ... кандидата юридичних наук. – О., 2007.

109. Прутян Д.С. Припинення опіки та звільнення опікуна за цивільним законодавством України // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 66. – С.179-186

110. Рекодифікація цивільного законодавства України в умовах євроінтеграційних процесів : монографія / кол. авт.: Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, Н. Ю. Голубева та ін. – Київ : Норма права, 2020. – 348 с.

111. Сафончик О.І. Деякі питання розвитку законодавства з питань виникнення та припинення шлюбно-сімейних правовідносин // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць. - Вип. 59.– 2011. – С.277-284.

112. Сафончик О.І. Правове регулювання припинення шлюбу в Україні автореф. дис.. ... кандидата юридичних наук: 12.00.03/ Сафончик Оксана Іванівна. – О., 2004.

113. Сафончик О.І. Правові наслідки припинення шлюбно-сімейних правовідносин // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип.. 58.– 2011. – С. 309-315.

114. Сафончик О.І. Проблемні питання реалізації права спільної часткової власності за законодавством України // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 66. – С.42-48

115. Сенін Ю.Л. Формування концепції про новацію у вітчизняній правовій традиції // Митна справа : Науково-аналітичний журнал. – 2012. – № 2. – С.297-302

116. Северова Є.С. Проблемні питання визнання недійсними прилюдних

торгів у судовому порядку // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип. 59.– 2011. – С. 248-257.

117.Сєверова Є.С. Представництво за римським правом та його рецепція у новому цивільному кодексі України //Часопис цивілістики: Науково-практичний журнал. – Випуск 12. – Одеса: 2012. – С. 97-101

118.Сєверова Є.С. Про деякі питання застосування відповідальності за невиконання грошових зобов'язань за матеріалами судової практики // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2011. – № 19.

119.Сидоренко М. В. Судовий захист цивільного права та інтересу як загальна засада цивільного законодавства України: дис.. ... кандидата юридичних наук: 12.00.03/ Сидоренко Михайло Володимирович. – О., 2012.

120.Сімейне право України: підруч. / За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубевої. – К.: Істина, 2010. – 320 с.

121.Смілянець І.П. Деякі аспекти договору франчайзингу за законодавством України // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць. - Вип. 59.– 2011. – С. 494-500.

122.Токарева В.О. Відповідальність сторін за порушення договору страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату //Юридичний вісник. – 2012. –Вип. 1. – С.133-139

123.Токарева В.О. Інтелектуальна власність в індустрії моди // Часопис цивілістики. – 2018. - №28. – с. 88-92.

124.Токарева В.О. Історичні аспекти страхування цивільної відповідальності // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип. 59.– 2011. – С. 571-577.

125.Токарева В.О. Правовідносини страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату у цивільному праві України. Автореф. дис.. ... кандидата юридичних наук. – О., 2011.

126.Участь адвоката у сімейних та спадкових справах : навч. посіб. / авт.кол. ; за ред. Є.О. Харитонова, О.І. Сафончик. – Одеса : Фенікс, 2018. – 464 с.

127.Харитонов Є. О. Концепція представництва у цивільному законодавстві України (від ЦК УРСР 1922 р. до ЦК України 2003 р.) // Право та управління. №3, 2011. С.324–331.

128.Харитонов Є. О., Харитонова О. І. Приватне право як концепт. Том V. Протистояння відкритого та закритого суспільств і приватне право. (Частина I. Приватне право у відкритому суспільстві) : монографія / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2022. – 432 с.

129.Харитонов Є. О., Харитонова О.І. DCFR як принципи та цінності європейського приватного права. Часопис цивілістики. №45. 2022. С. 5-11

130.Харитонов Є. О., Харитонова О.І. Право суддів на приватність у аспекті прав людини. Юридичний електронний журнал. №7. 2022. С. 549-553

131.Харитонов Є., Харитонова О. Проблемні питання набуття та припинення права власності за цивільним законодавством України // Право України. – 2011. – № 5. – С.60-67.

132.Харитонов Є.О. «Прогалини» у цивільному законодавстві: хиби правотворчості чи прийом законодавчої техніки // Юридичний вісник. – 2013.- № 1. – С. 72-81.

133.Харитонов Є.О. Вступ до курсу цивільного права // Студентський

юридичний журнал: додаток до журналу «Право України. – 2011. – № 2. – С. 149-159.

134. Харитонов Є.О. До визначення поняття та системи цивілістики (науки цивільного права). // Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць, - Вип. 51. – 2010. –О.

135. Харитонов Є.О. До питання про методологічне підґрунтя вітчизняного цивільного законодавства у галузі права інтелектуальної власності //Часопис цивілістики: Науково-практичний журнал. – Випуск 13. – Одеса: 2012. – С. 70 – 74.

136. Харитонов Є.О. До питання про визначення місця сімейного законодавства у правовій системі України // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна № 929. Серія ПРАВО. Спеціальний випуск, 2010 р. – С. 399-405.

137. Харитонов Є.О. До проблеми визначення змісту поняття «цивільне законодавство» // Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових праць. Вип. 65. / Редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; Відп. за вип.. В.М. Дрьомін. – Одеса: Юридична література, 2012. – С.107-115.

138. Харитонов Є.О. Категорії «приватне право», «цивільне право України» та «цивільне законодавство України»: до проблеми співвідношення // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». збірник наукових праць. – Одеса : Юридична література, 2012. - Вип. 12. – С. 157-169

139. Харитонов Є.О. Одеська цивілістика ХІХ ст.: сукупність особистостей чи наукова школа // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць Вип.. 59.– 2011. С.163-171.

140. Харитонов Є.О. Одеська школа цивілістики: до проблеми визначення поняття та особливостей // Часопис цивілістики: Науково-практичний журнал. – Випуск 10. – Одеса: 2011. – С. 12-17.

141. Харитонов Є.О. Прийняття нового Цивільного кодексу України і досвід кодифікації цивільного законодавства Австрії //Часопис цивілістики: Науково-практичний журнал. – Випуск 10. – Одеса: 2011. – С. 82-86.

142. Харитонов Є.О. Проблемні питання визначення співвідношення понять «приватне право», «цивільне право» та «цивільне законодавство» Часопис цивілістики: Науково-практичний журнал. – Випуск 13. – Одеса: 2012. – С. 7-14

143. Харитонов Є.О. Сім'я як концепт сімейного законодавства // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць. - Вип. 58.– 2011. – С.293-301

144. Харитонов Є.О. Цивільне законодавство і організаційні відносини // Цивільне законодавство України (основні категорії, принципи та концепти) : монографія / авт.кол.; за аг.ред. Є.О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 252-265 (у співавторстві з О. Харитонovou)

145. Харитонов Є.О. Цивільне законодавство і регулювання сімейних відносин // Цивільне законодавство України (основні категорії, принципи та концепти) : монографія / авт.кол.; за аг.ред. Є.О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 265-282

146. Харитонов Є.О. Цивільні кодекси «пасіонарного» типу: європейські прототипи // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 66. – С. 7-16.

147. Харитонов Є.О. Цивільні правовідносини : моногр. / Є.О. Харитонов,

О.І. Харитонова. 2-ге вид., перероб. і доп. – Одеса: Фенікс, 2011. – 456 с.

148. Харитонов Є.О., Гейко М.О. Англосаксонська правова система: від «загального права» до «права справедливості» // Часопис цивілістики: Науково-практичний журнал. – Випуск 8. – Одеса: 2010. – С. 4-12.

149. Харитонов Є.О., Гейко М.О. Формування «права загальної справедливості» в англосаксонській системі права // Актуальні проблеми держави і права. збірник наукових праць. Вип. 53. / Редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; Відп. за вип.. Ю.М. Оборотов. – Одеса: Юридична література, 2010. – С. 7-16.

150. Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Старцев О.В. Цивільне право України : Підручник. – Вид.3, перероб. і доп. – К. : Істина, 2011. – 808 с.

151. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. COVID-19 і делікти створення небезпеки // Часопис цивілістики. – 2020. – №38. – С. 5-11.

152. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Деякі проблеми вакцинації від Ковід-19 з погляду цивільного права // Часопис цивілістики. - 2021. - № 43. - С. 5-14

153. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Конфлікт та солідарність інтересів в умовах пандемії Ковід-19 // Часопис цивілістики. - 2021. - № 40. - С. 5-11.

154. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Концепт «приватне право» та проблеми його реалізації // Часопис цивілістики. - 2021. № 41. - С. 5-11.

155. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Лабільність правових систем як чинник правової акультурації // Право України. – 2019. - № 3. – С. 177-194.

156. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Недоговірні зобов'язання, що виникають із дій, вчинених для запобігання шкоді в умовах Ковід-19 // Часопис цивілістики. – 2020. – №39. – С. 5-11.

157. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Оновлення (кодифікація та рекодифікація) цивільного законодавства України: досвід, проблеми та перспективи: монографія / Є.О. Харитонова, О.І. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2020. – 462 с.

158. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Особливості розуміння цивільного права в Україні в контексті євроінтеграційних процесів // Часопис цивілістики. – 2019. – №35. – С. 6-12.

159. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Політичні цінності і рекодифікація українського цивільного законодавства // Часопис цивілістики. – 2020. – №36. – С. 18-24.

160. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Приватне право як концепт. Том I. Витоки. / Одеса, Фенікс, 2018. – 556 с.

161. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Приватне право як концепт. Том II. Пошук парадигми (до історії питання): монографія / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2019. – 614 с.

162. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Приватне право як концепт. Том III. Концепт приватного права і рекодифікації цивільного законодавства в Україні: рефлексії фронтиру : монографія / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2019. – 752 с.

163. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Приватне право: ціннісні аспекти формування концепту // Часопис цивілістики. – 2019. – №33. – С. 6-11.

164. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Проблеми реалізації концепту

«приватне право» в процесі ре кодифікації // Часопис цивілістики. - 2021. - № 42. - С. 5-13.

165. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Рекодифікації цивільного законодавства в контексті інтеграції України у правовий простір ЄС // Часопис цивілістики. – 2019. – №34. – С. 6-11.

166. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Філософія права Нового часу і формування правових сімей у Західній Європі // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: Збірник наукових праць. – 2011. К: Логос. – С.113-127

167. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Цивілістика перед викликами пандемії // Часопис цивілістики. – 2020. – №37. – С. 5-9.

168. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Цивілістичні категорії доби інформаційного суспільства у національній доктрині приватного права: правовідносини // Право України. – 2019. - № 1. – С. 136-173.

169. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Юридична відповідальність: пошук парадигми // Про українське право: Часопис кафедри теорії та історії держави і права Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка / За ред. проф. І. Безклубого. – К, 2010. – Чис. У. – С. 23-29.

170. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Правовідносини інтелектуальної власності й цивільні та адміністративні правовідносини // Науковий журнал «Право України». – 2013. - № 3-4 – К.

171. Харитонova О., Харитонов Є. Ліцензійний договір, ліцензія та деякі проблеми правового регулювання пов'язаних з ними відносин // Право України. – 2012. - № 9. – С.143-155.

172. Цибульська О.Ю. Визначення та сутність заповідального відказу як підстави виникнення правовідносин за цивільним законодавством України // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Одеса : Юридична література, 2012. – Вип.68.

173. Цибульська О.Ю. Заповіт як підстава встановлення сервітуту/ О.Ю. Цибульська// Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 66. – С.147-152

174. Цибульська О.Ю. Правовідносини, що виникають внаслідок покладення на спадкоємця обов'язку вчинити дії для суспільно корисної мети // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць. - Вип. 59.– 2011. – С. 313-320.

175. Цибульська О.Ю. Цивільно-правове регулювання відносин, що виникають внаслідок заповідальних розпоряджень за законодавством деяких країн СНД: порівняльний аспект // Науковий вісник Ужгородського національного університету – Ужгород : Серія Право. – 2012. – Вип. 19.

176. Цивільне законодавство України (основні категорії, принципи та концепти) : моногр. / авт.кол.; за загред. Є.О. Харитонova. – Одеса : Фенікс, 2012. – 344 с.

177. Цивільне право : посібник для підготовки до іспиту Є.О. Харитонов, Н.Ю. Голубєва. Видання друге, перероблене та доповнене. – Ч. II. – Х.: «Одісей», 2012. – 256 с.

178. Цивільне право України (традиції та новації): монографія / авт. кол.; за заг. ред. Є.О. Харитонova, Т.С. Ківалової, О.І. Харитонovoї ; наук. ред. Н.Ю. Голубєва. – Одеса : Фенікс, 2010. – 700 с.

179. Цивільний кодекс України: Наук.-практ. комент./ Є.О. Харитонов, В.В. Завальнюк, І.М. Кучеренко та ін.; за заг. Ред. Є.О. Харитнова, Н.Ю., Голубєвої. – 6-те вид., перероб. Та допов. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2010. – 1216 с.

180. Цивільний процес України : Підручник / За ред. Є.О. Харитнова, О.І. Харитонової, Н.Ю. Голубєвою. – К.: Істина. 2011 – 536 с.

181. Цивільний процесуальний кодекс України. Станом на 22.06.10: Науково-практичний коментар / За ред. Є.О. Харитнова, О.І. Харитонової, Н.Ю. Голубєвої. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 648 с.

182. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. 2-ге вид. / За ред. Є.О. Харитнова, О.І. Харитонової, В.В. Васильченка, Н.Ю. Голубєвої та ін. – Х.: Одіссей, 2011. – 1016 с. (ст.1-4, 7-8, 12-14 глави I розділу I)

183. Чанишева А.Р. Предмет іпотеки за законодавством України // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць. - Вип. 59.– 2011. – С. 500-507.

184. Чанишева А.Р. Речові та зобов'язальні іпотечні цивільні правовідносини // Актуальні проблеми держави і права. – 2010. – Вип. 53. – С. 475-481.

185. Черногор Н.В. Проблеми визначення строків та термінів у спадковому праві України // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 66. – С.159-166

186. Шишка О.Р. Соматичні права та перспективи їх розвитку їх в Україні // Актуальні проблеми держави та права: Збірник наукових праць. - Вип. 59.– 2011. – С. 284-293.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Верховна Рада України – www.rada.gov.ua.
2. eNUOLAIR – депозитарій (архів) НУ ОЮА – <http://dSPACE.onua.edu.ua>.
3. Єдиний держаний реєстр судових рішень – www.reyestr.court.gov.ua.
4. Каталоги – НБУВ Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.